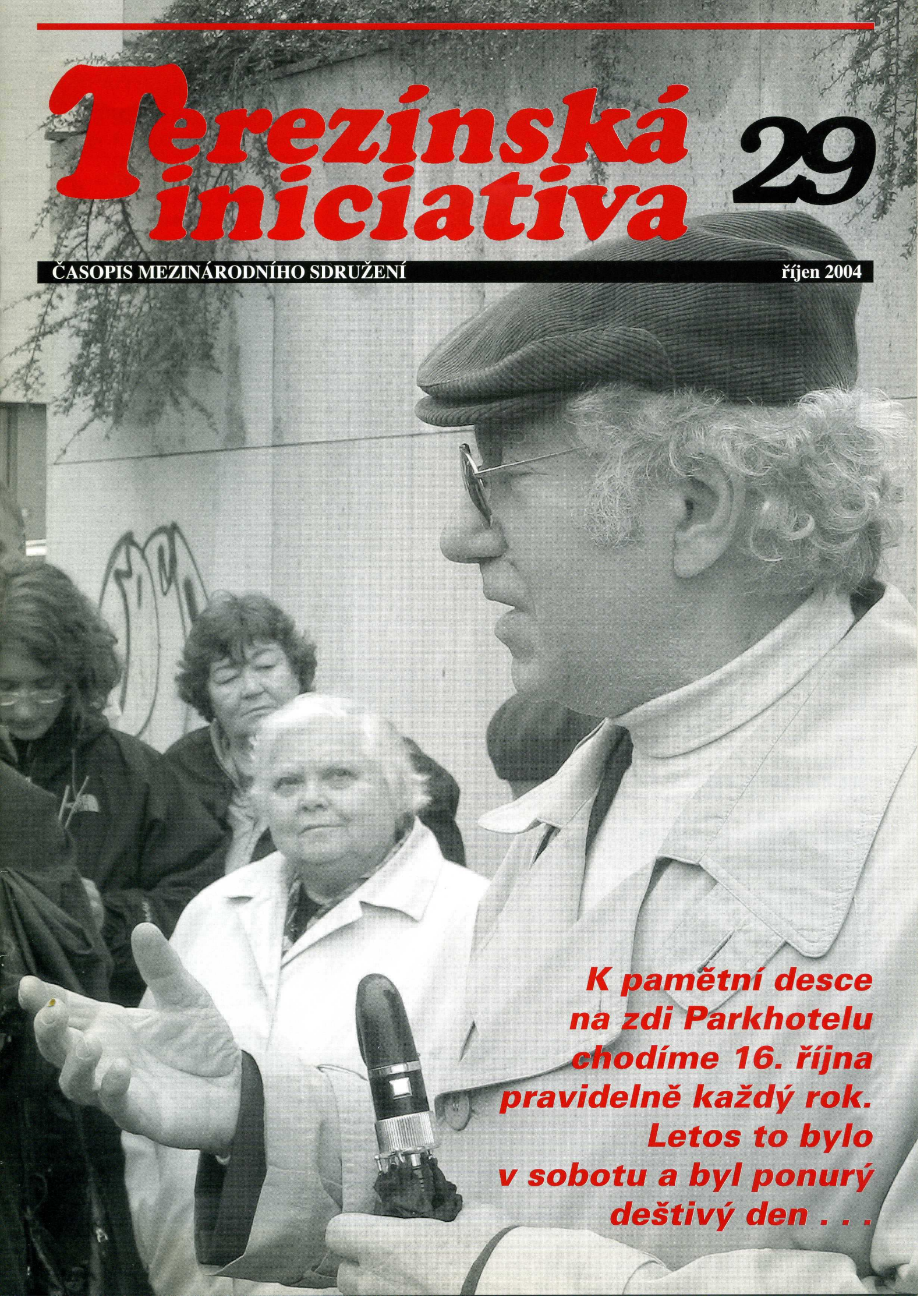

Tereziňská iniciativa

29

ČASOPIS MEZINÁRODNÍHO SDRUŽENÍ

říjen 2004

***K pamětní desce
na zdi Parkhotelu
chodíme 16. října
pravidelně každý rok.
Letos to bylo
v sobotu a byl ponurý
deštivý den . . .***

VZPOMÍNKA

K pamětní desce na zdi Parkhotelu, jejíž autorkou je Helga Hošková, chodíme pravidelně každý rok v tomto čase. Letos to bylo v sobotu 16. října ve 14 hodin. Byl ponurý deštivý den a nebylo nás mnoho. Setkání, jehož se zúčastnil i předseda Židovské obce Praha ing. Tomáš Jelínek, zahájil člen představenstva Tereziánské

ještě upřesněn na známé konferenci ve Wannsee v lednu 1942, kde bylo rozhodnuto o konečném řešení židovské otázky. 16. října 1941 byl z této veletržní budovy deportován první transport do Lodže a po něm vždy po pěti dnech ještě čtyři další. Krátce nato se transportní mašinerie rozjela naplno, jen s tím rozdílem, že Židé už nebyli posíláni přímo do koncentračních, mnohdy vyhlazovacích táborů v Polsku, Německu, Rakousku, Bělorusku, Estonsku či Lotyšsku. Z Pra-

je zpátky do tohoto prostoru a času, aby se na ně už nikdy nedalo zapomenout. Neboť nacisté měli v plánu nejen vyvraždění Židů, ale také jejich vymazání z dějin a paměti.

Anna Lorencová
Foto: Michal Stránský

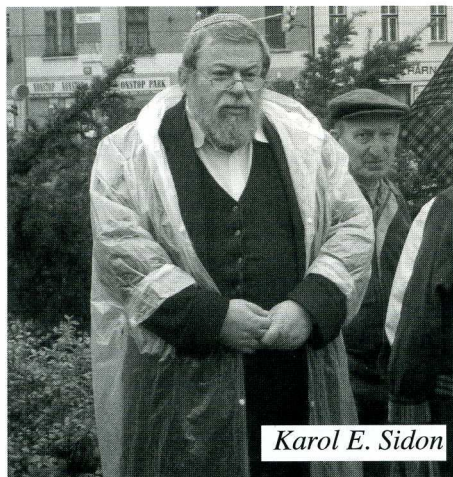
Pavel Werner

iniciativy Pavel Werner za hlasově indisponovanou předsedkyni Dagmar Liebovou a v krátkém projevu se věnoval historii antisemitismu. Měli jsme radost, že mezi nás přišli i mladí lidé, také potomci těch, z jejichž řad naši nepřátelé pocházeli, mladí Němci, členové Dolnosaského spolku na podporu Tereziána, jehož místopředsedkyně Birte Wolter položila k pamětní desce symbolickou růži a přítomné pozdravila. Setkání ukončil zemský rabín Karol Efraim Sidon modlitbou za mrtvé.

Někdy nás přepadne myšlenka, není-li to všechno formální a zbytečné. Obzvláště, když od rána prší a je zima. Určitě není. Svou účastí a zamyšlením se alespoň na chvíli přeneseme do doby před 63 lety, kdy na tomto místě nestál Parkhotel, ale jen dřevěná veletržní budova, určená pro výstavní účely. Ani tehdy to nebyl palác, jak se mnohdy omylem říká. Nevhládný rozlehlý přízemní objekt byl určen k soustředění Židů před jejich deportací, jejíž cíl byl pak

hy i z ostatních míst vozili nás do bližšího Tereziána a teprve odtamtud dál k cílené záhube.

Ve chvíli zamyšlení u pamětní desky, která tuto dobu připomíná, vzpomínáme nejen na pražské Židy, ale na všechny, kteří po velkém utrpení zahynuli. Touto vzpomínkou a všemi dalšími způsoby, jimiž si tuto dobu připomínáme, jim vracíme život nejen v našem nitru, vracíme

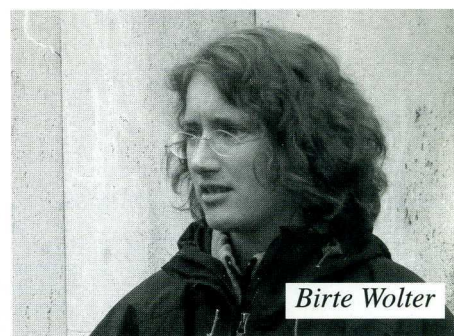
Karol E. Sidon

Anna Hyndráková

Tomáš Jelínek

Birte Wolter

Deset let úspěšného působení Nadace Hans Krása v Terezíně

Dne 16. října 1994, po koncertě věnovaném Hansi Krásovi, Gideonu Kleinovi, Pavlu Haasovi a Viktoru Ullmannovi, odvedla paní Gaby Flatow všechny posluchače na místo, odkud před 50 lety bylo do Osvětimi odvezeno 1500 mužů žen a dětí, mezi nimi také mnoho umělců – a položila tehdy na koleje bílé květy...

Když pak založila Nadační fond Hans Krása, začala s obdivuhodnou a neutuchající energií v náročném prostředí Terezína provozovat koncerty z děl „terezínských“, ale i dalších skladatelů, aby tak připomínala tragické osudy všech, kteří museli projít Terezínem a dalšími vyhlazovacími tábory. Kromě četných koncertů, cyklů (mj. i náročné provedení všech Ullmannových sonát) a festivalů organizovala také různé přednášky, mezinárodní setkání atd.

* * *

V sobotu 16. října 2004 si početné obecenstvo v přeplněném sále terezínského Kulturního domu (pohřichu opět za mizivého zájmu českých hudebních kritiků a médií) připomnělo již desetiletou úspěšnou činnost Nadačního fondu Hans Krása: v rámci 3. Mezinárodního klavírního léta vystoupila japonská pianistka Izumi Shimura. Vřelé projevy a ovace patřily tentokrát nejen znamenité umělkyni, ale i paní Gaby Flatow. Dokázala to, co se jevílo jako nemožné: pořádat v Terezíně pravidelně vzpomínkové koncerty za účasti předních českých i zahraničních umělců.

Chtěla tak uchovat povědomí o terezínských umělcích a šířit jejich tvorbu u nás i v zahraničí. To – a mnohem více – se jí podařilo: za posledních 10 let byla v Terezíně provedena většina zatím dostupných děl terezínských skladatelů, vystoupilo zde 38 tuzemských i zahraničních pěvců (mezi nimi ještě také basista Karel Berman, mezzosopranistka Bernarda Fink ad.), 27 klavíristů (mj. Japonka Izumi Shimura, jíž vděčí Terezín za vynikající koncertní křídlo), 6 dirigentů (např. Gert Albrecht, Martin Turnovský), 9 orchestrů (včetně České filharmonie), 9 sborů, 9 houslistů a 12 dalších instru-

mentalistů (např. i legendární Coco Schumann, bývalý člen terezínských Ghetto Swingers) atd. Z mnoha koncertů vznikly CD nahrávky, na vysílání pořadů se podílely rozhlasové i televizní stanice (1997 Verdiho Requiem, provedené na 2. dvoře terezínské Malé pevnosti ad.).

Neúnavná Gaby Flatow se nyní – spolu s vedením města – zasazuje o založení Mezinárodního hudebního centra v Terezíně. Mělo by být součástí celkové revitalizace města, s „cílem setkávání mladých a zkušených lidí

nejrůznějších kultur z oblasti hudby... a přispět tak k budování Terezína jako místa evropské vzdělanosti, kultury a živoucí humanity...“

Memorandum, které by mělo mít 1500 podpisů (na paměť 1500 vězňů z transportu 16. 10. 1944), již v Terezíně po jubilejním koncertě podepsalo mnoho lidí. Pokud se chcete připojit, připravili jsme pro vás podpisové listiny v kanceláři Terezínské iniciativy.

Eva Herrmannová
Foto: Martin Müller

NOVÉ PODMÍNKY

pro poskytování finanční a materiální pomoci obětem protizidovské nacistické perzekuce

Conference on Jewish Material Claims Against Germany, Inc. (CC) se sídlem v New Yorku, USA, poskytuje formou grantů finanční prostředky Terezínské iniciativě (TI). Tyto prostředky jsou ve smyslu grantových pravidel určeny ve prospěch dosud žijících obětí protizidovské nacistické perzekuce. Distribuce prostředků probíhá pomocí k tomu účelu zřízeného „Zdravotního fondu Claims Conference“ (ZFCC), jehož činnost řídí šestičlenný výbor složený vždy ze dvou zástupců TI, Židovské obce v Praze (ŽOP) a Federace židovských obcí v ČR (FŽO). Výbor ZFCC ve smyslu svých stanov určuje podmínky poskytování zmíněné pomoci, stanovuje její limity a rozhoduje ve zvláštních případech. Organizační zajištění (peněžní plnění, zápůjčky) provádí ŽOP na základě smlouvy s TI. Praktický výkon činnosti s tím souvisejících je svěřen sociálnímu oddělení ŽOP.

Ve smyslu Stanov stanoví Výbor ZFCC od 1. 8. 2004 tyto nové podmínky pro poskytování finanční a materiální pomoci pro oběti protizidovské nacistické perzekuce v České republice.

Pomoc ze ZFCC může získat každý, kdo byl pro svůj původ postížen protizidovskou nacistickou perzekucí, je občanem ČR, narodil se nejpozději 8. 5. 1945 a v současné době žije trvale nebo dočasně v ČR. Zejména jde o vězně koncentračních táborů, ghet, ukrývané děti (HCH) a válečné emigranty, i když jejich perzekuce začala v jiné zemi. Splnění těchto podmínek se prokazuje jednorázově při první žádosti o pomoc a osvědčuje se některým z následujících způsobů (spolu s dokladem totožnosti - OP, pasem):

- dokladem o členství v TI, HCH
- dokladem o členství v některé ŽO v ČR,
- jiným dokladem (výpisem z kartotéky transportů, osvědčením dle zákona 255/1946 Sb., rodným listem, satební smlouvou, atd.).

Pomoc ze ZFCC lze poskytnout formou:

- A) finančního příspěvku
- B) zápůjčky zdravotních a kompenzačních pomůcek.

Na pomoc není právní nárok a poskytuje se do výše objemu prostředků v ZFCC a dle stavu skladu pomůcek. Písemné žádosti o pomoc (forma je volná, jednoduchý formulář má k dispozici sociální oddělení ŽOP) se přijímají na adrese:

ŽOP
sociální oddělení
Maiselova 18
110 00 Praha 1

Při první žádosti (nový žadatel) je třeba doložit oprávněnost předložením nebo zasláním kopie výše uvedených dokladů. V první žádosti je třeba uvést jméno, datum narození, adresu, případně telefon, doporučuje se uvést číslo účtu pro bankovní převod. Tyto údaje je nutné uvést i při každé změně.

Ke každé žádosti (označené jménem) je třeba přiložit kopii receptu nebo lékařského vyjádření a účetní doklad potvrzující úhradu v hotovosti (pokud se nejedná o zápůjčku). Při dlouhodobém užívání léku lze předložit potvrzení lékaře o nutnosti užívání léku po stanovenou dobu. Poskytnutí pomoci není vázáno na sociální situaci žadatele (ani v kladném ani v záporném smyslu). Úhrady, neuvede-li žadatel bankovní spojení, jsou zasílány poštou nebo je lze osobně převzít v pokladně ŽOP.

A) Finanční příspěvek

Podmínkou poskytnutí příspěvku je potřeba indikovaná ošetřujícím lékařem.

Finanční příspěvek lze poskytnout na následující položky, v jednotlivých případech platí tato omezení a zpřesňující pravidla:

I) Léky

úhrada 100 %

limit měsíčního příspěvku na léky činí **1.300,- Kč**.

II) Zdravotní pomůcky

- **zubní protetika a zubolékařské úkony**

úhrada 75 %

nejvýše v úhrnu **6.500,- Kč**

- **brýle a jejich opravy, kontaktní a intraokulární čočky (implantáty)**

úhrada: 75 %

nejvýše v úhrnu **4.000,- Kč**

příspěvek může být poskytnut jednou za 2 roky

- **naslouchadla a opravy naslouchadel**

úhrada: 75 %

nejvýše v úhrnu **8.000,- Kč**,

příspěvek může být poskytnut jednou za 3 roky

- **zdravotní matrace**

úhrada 75 %

nejvýše v úhrnu **4.000,- Kč**,

příspěvek může být poskytnut jednou

- **ortopedické a ostatní zdravotní pomůcky a jejich opravy**

úhrada 75 %

nejvýše v úhrnu **6.000,- Kč**.

III) Příspěvky na léčebnou péči

- **lékařské ošetření, vyšetření a jednorázové zákroky**

limit na lékařské ošetření, vyšetření a jednorázové zákroky činí **1.300,- Kč** a do této výše se hradí 50 %

- **nadstandardní lůžkovou péči**

limit na nadstandardní lůžkovou péči činí **6.000,- Kč** a do této výše se hradí 50 %.

IV) Příspěvky na preventivní péči

- **očkování proti klíšťové encefalitidě a chřipce**

(v případě, že nehradí zdravotní pojišťovna)

úhrada 100 %

Maximální úhrn všech příspěvků jednomu žadateli činí **15.000,- Kč** za rok.

Minimální výše žádosti o příspěvek ze ZFCC činí **200,- Kč**, požadavky nedosahující této výše lze soustřeďovat a podávat souhrnně.

V mimořádných případech hodných zvláštního zřetele lze poskytnout finanční příspěvek i nad rámec uvedených pravidel, po posouzení a schválení výborem ZFCC.

B) Zápůjčky zdravotních a kompenzačních pomůcek

Z půjčoven pomůcek, zřízených při některých ŽO, především v ŽOP, lze zapůjčit: sedačky do vany nebo sprchového koutu,

berle, navlékače, podavače, tlakoměry, toaletní křesla, chodítka, antidekubitní matrace, mechanické vozíky, madla, nástavce WC. Pomůcky jsou zapůjčovány po sepsání zápůjční smlouvy a na individuálně dohodnutou dobu. Po jejím uplynutí, nebo pominou-li důvody zápůjčky, s ohledem na charakter pomůcky (je-li to účelné), je třeba pomůcky vrátit. Při zapůjčení protiskluzových podložek do vany nebo sprchového koutu a madel hradí žadatel 25% pořizovací ceny. Pro zapůjčení se vyžaduje indikace lékařem nebo doporučení ergoterapeuta.

Tato pravidla byla schválena výborem ZFCC dne 22. 7. 2004 a vstupují v platnost od 1. 8. 2004 (nahrazují předešlá pravidla s platností od 1. 8. 2001).

„TIKVAH“ znamená Naděje

Agentura komplexní domácí péče TIKVAH zahájila svou činnost 1. ledna 2004. Je součástí Židovské obce v Ostravě se sídlem v Tovární ulici č. 15 v Ostravě-Mariánských Horách (kontaktní telefon 596 613 613 nebo 723 336 468, e-mail: tikvah@volny.cz).

Projekt, vedoucí k založení agentury, vznikl za podpory a garance Nadačního fondu obětem holocaustu (NFOH) a je financován z prostředků německé nadace „Erinnerung, Verantwortung und Zukunft“ a Židovské obce v Ostravě.

Klienty se mohou stát členové židovských obcí, jejichž životní partneři, děti, zachránci a také členové jiných partnerských organizací – jako je Tereziánská iniciativa, Hidden Child, Svaz bojovníků za svobodu apod. Hlavním cílem činnosti agentury je podpora samostatnosti klienta ve všech oblastech života, umožnění co nejdelšího pobytu klienta v domácím prostředí a omezení či zkrácení nemocniční péče. Zdravotní, pečovatelské a sociální služby jsou klientům poskytovány zdarma (s výjimkou nadstandardních služeb), celoročně, 24 hodin denně.

Domácí péče je poskytována na základě rozhodnutí ošetřujícího lékaře a je prováděna dle jeho požadavků. Péče může být požadována i samotným klientem či rodinným příslušníkem po dohodě s vedoucí sestrou agentury nebo sociální pracovnící. Činnost agentury zajišťují 2 kvalifikované zdravotní sestry, 2 pečovatelky a sociální pracovnice. Převážnou část naší péče poskytujeme klientům Ostravy a okolí, mimoostravským se snažíme zajistit adekvátní péči v místě jejich bydliště.

Po půlroční činnosti bylo naší agenturou osloveno více než 100 klientů, z nichž 73 má vyplněn prvotní vstupní dotazník. K měsíci květnu 2004 máme se 17 klienty uzavřen kontrakt o poskytování pečovatelských služeb, s 15 klienty o poskytování zdravotních služeb, 26 klientů má s naší agenturou uzavřenou smlouvu o poskytování kombinované péče (sociální poradenství, příležitostná pečovatelská péče) a 15 klientů nepožaduje v současné době po naší agentuře žádné služby. Naši agenturu však vnímají jako garanci svých sociálních jistot, v případě potřeby nás budou kontaktovat.

Služby, poskytované naší agenturou, vzbuzují v klientech pocit bezpečí a jistoty, některými jsou vnímány jako určitá satisfakce za prožitá utrpení a příkoří. Jedním z našich cílů je oslovit co nejširší skupinu potencionálních klientů, proto budeme rádi, předáte-li kontakt na nás dalším lidem.

Ivana Kovaříková,
vedoucí sestra ADP TIKVAH při ŽO v Ostravě

Muzeum holocaustu ve Washingtonu požádalo Tereziánskou iniciativu o pomoc

Před několika lety natáčeli pracovníci tohoto muzea v České republice vzpomínky přeživších, kteří byli ochotni své zážitky vyprávět do kamery.

Nyní se Muzeum holocaustu ve Washingtonu obrací na všechny, kteří se této akce z různých důvodů nezúčastnili a mají zájem své vzpomínky zveřejnit, aby se přihlásili na adresu Tereziánské iniciativy (TI, Maiselova 18, 110 00 Praha 1, telefon 222 310 681). Na požádání pošleme k vyplnění dotazník v češtině nebo slovenštině.

kancelář TI

27. leden 2005 – Den památky obětí holocaustu

Kulturní oddělení Židovské obce Praha navazuje na tradici vzpomínkových akcí, vztahujících se k tomuto datu. Jako vzpomínky pro přeživší a připomínky holocaustu pro veřejnost. Poprvé byl pietní akt uspořádán v restauraci Šalom na ŽOP ve spolupráci s romskými organizacemi v roce 2002.

V současné době probíhají přípravy dvou, poněkud odlišných, ale spolu souvisejících pořadů.

Odhalení pamětní desky nositelům ocenění „Spravedliví mezi národy“, které uděluje Jad Vašem lidem, kteří pomohli k záchraně životů několika desítek Židů. Jména takto zachráněných nejsou proto zásluhou „spravedlivých“ zapsána ve smutném seznamu obětí na stěnách Pinkasovy synagogy. Právě v areálu tohoto Památníku obětí bude deska odhalena.

Významný pořad připravuje kulturní oddělení ŽOP v budově Senátu Parlamentu České republiky.

jad

O VYUČOVÁNÍ DĚJEPISU NA NAŠICH ŠKOLÁCH s přihlédnutím k výuce nejnovějších dějin

Žáci se někdy z různých důvodů (např. pro nedostatek času, ztrátu hodin, nižší dotace hodin) neseznámí dostatečně ani s potřebnou faktografií 2. světové války, zvláště je-li v nejvyšších ročnících jen 1 hodina týdně. V některých případech tak učitelé požadavky osnov nesplní, a přesto, že jejich cílem je i formování postoje k současným problémům, jako je neonacismus, neofašismus, rasismus, antisemitismus a politický radikalismus, nezbyde na to dost prostoru. Mezi doporučená témata rámcového vzdělávacího programu společensko-vědního oboru je zařazeno také téma česko-německých vztahů, postavení Židů, Romů a vůbec minorit ve společnosti 19. a 20. století, průběh druhé světové války, německé válečné zločiny, holocaust a jejich důsledky.

Od roku 1990 vyšlo asi šedesát titulů učebnic dějepisu různé kvality, z nichž si mohou čeští učitelé vybrat. Každý z titulů má své přednosti a nedostatky a někdy je pro vyučujícího dost těžké se v nich orientovat. Obsahem učiva jsou dějiny lidstva od pravěku až do devadesátých let 20. století.

Jako zběžnou ilustraci připojujeme stať o holocaustu z druhého svazku učebnice „České dějiny“ pro střední školy od profesora UK Roberta Kvačka, kterou zařadilo MŠMT s dobou platnosti šesti let v roce 2001 do seznamu doporučených školních učebnic. Školy však mají volnost a mohou používat i jiné texty.

MŠMT se velice snaží zlepšit přípravu učitelů pro vyučování moderních dějin. Samo rozeslalo bezplatně příručku pro učitele, týkající se výuky o holocaustu. Dále mají učitelé k dispozici knihy „Holocaust a lidské chování“ od Marie Homerové, (překlad a úprava americké učebnice „Rasismus a nacionalismus v současném životě“), „Dějiny a jejich přítomnost“ a ještě další. Víme o seminářích, které se konají v Židovském vzdělávacím středisku v Praze a přímo v Terezíně. Každoročně se pořádá pro zájemce z řad učitelů hned prvních 5 dnů na začátku prázdnin letní škola historie. Účastní se jí přibližně 200 až 250 učitelů dějepisu a občanské výchovy. Přednášejí vždy přední odborníci z vysokých škol a vědeckých ústavů. Učitelé dostávají i tištěné návody k výuce.

Často se hovoří o tom, že naše mládež postrádá vědomosti o dějinách zejména 20. století. V poslední době se množí i zdůrazňování nového přístupu k vyučování. Je třeba přejít od pouhého *biflování* dat a faktů k hlubšímu chápání jevů a souvislostí, k přemýšlení a zaujímání stanovisek.

Nyní probíhají přípravy, zatím v několika tzv. pilotních školách, na změny podle nového školského zákona, který má plně vstoupit do praxe od podzimu 2007 a má dát větší pedagogickou autonomii při vzdělávání na základních školách. Podle tohoto zákona se zvýší pravomoc škol při vypracování vzdělávacího programu školy a ty pak budou mít možnost si podle daného rámcového národního vzdělávacího programu stanovit své vlastní cíle a programy na úrovni školy.

Chtěli jsme dnes trochu víc a objektivně seznámit naše čtenáře se současnou situací ve vyučování moderních dějin ve školách. Na povědomí mladé generace nepůsobí ovšem jen škola, ale důležitý je i vliv rodiny, médií a celého společenského prostředí. Výsledky, jak víme, nejsou nijak jednoznačné. Není třeba se však na ně dívat jen pesimisticky.

Přehled o vyučování dějepisu v českých veřejnoprávních školách

Základní vzdělávání	Počet hodin dějepisu v roce	Počet hodin v týdnu
6. ročník	66 hodin	2 hodiny
7. ročník	66 hodin	2 hodiny
8. ročník	33 hodiny	1 hodina
9. ročník	33 hodiny	1 hodina
<i>(Učí se dějiny od pravěku do současnosti s důrazem na české dějiny)</i>		
Gymnázia	Počet hodin dějepisu v roce	Počet hodin v týdnu
1. ročník	66 hodin	2 hodiny
2. ročník	66 hodin	2 hodiny
3. ročník	66 hodin	2 hodiny
4. ročník	0 hodin	1–2 hodiny *
<i>(* plus další hodiny dějepisu či společensko vědní seminář – podle rozhodnutí ředitele školy)</i>		

Uvedená tabulka přehledně přibližuje, jak se čeští školáci seznamují s historií. Na základní škole může ředitel rozhodnout, zda věnuje po dvou hodinách dějepisu týdně nižším ročníkům, tedy dřívějším etapám dějin, a po jedné hodině vyšším ročníkům, tedy novějším dějinám. Na gymnáziích se vyučuje dějepis ve třech ročnících, ve čtvrtém - posledním, dějepis není a záleží na řediteli školy, zařadí-li do rozvrhu 1 - 2 hodiny týdně společensko vědní seminář či dějepis.

Učivo zahrnuje obecné i české dějiny a české dějiny neznamenají jen dějiny Čechů, ale všech, kteří na území žili, včetně Němců, Židů, Romů a jiných.

Víceletá gymnázia mají v nižších ročnících dotace hodin stejné jako ročníky 6. - 9. na základních školách. Tabulka není závazná, záleží na řediteli. Může také zvolit variantu: 6. ročník 1 hodinu, 7. ročník 1 hodinu a 8. a 9. ročník po 2 hodinách. ▶

Odborné školství

Dějepis se vyučuje pouze ve studijních oborech zakončených maturitou (80 %), v učebních oborech bez maturity (zbylých 20 %) dějepis vůbec není. Počet hodin se různí podle oborů, většinou se učí 66 hodin v roce. Z toho polovina času (asi 30 hodin) by se měla věnovat dějinám 20. století (v učebních osnovách znamená 20. století léta od roku 1914 až po začátek devadesátých let).

Holocaust je zahrnut ve všech učebních osnovách jako jedno z hesel v dějinách dvacátého století.

(Podrobnější učební dokumenty lze nalézt na webových stránkách Výzkumného ústavu pedagogického nebo Národního ústavu odborného vzdělávání – www.huov.cz).

Eva Štichová

CO NOVÉHO V INSTITUTU?

Ikdyž do doby, kdy podáváme Tereziánské iniciativě zprávu o činnosti, zbývá ještě několik měsíců, rádi bychom svého zakladatele informovali alespoň v několika bodech o tom, čím se v tomto roce především zabýváme. Věrní poslání, které nám uložili bývalí vězni tereziánského ghetta, zůstáváme otevřeni ke spolupráci se všemi, kteří o ni projeví zájem, a to bez ohledu na jejich filozofické názory, náboženské vyznání či národnost. Společným jmenovatelem této spolupráce i nadále zůstává důstojné připomínání si památky těch, kteří se v letech 1933-1945 stali obětmi hromadného vraždění motivovaného rasovými důvody.

Stejně jako v minulých letech připravujeme další svazek ročenky Tereziánské studie a dokumenty, který – jak doufáme, opět zaujme čtenářskou veřejnost širokým spektrem svých příspěvků. Mezi autory, které se nám podařilo získat, jsou mimo jiné i tak výrazné a ve vědeckém světě tolik respektované osobnosti jako Susanne Heim, Christa Schikorra či Jürgen Matthäus.

Mnohé nepochybně bude zajímat, že jsme ve spolupráci se Státním ústředním archivem v Praze, konkrétně s paní PhDr. Lenkou Matuškovou, začali pracovat na projektu, jehož výsledky přispějí ke zpřesnění a zkvalitnění údajů, které řadu let ukládáme do databáze vězňů tereziánského ghetta. Projekt spočívá na využití informací, které jsou obsaženy v úmrtních listech osob, jež zahynuly v letech 1942-1945 v ghettu. V letních měsících se podařilo naskenovat veškeré dochované dokumenty, kterých je více než 20 tisíc. Nyní se věnujeme zpracování a vyhodnocování údajů, které jsou v nich obsaženy, což si pochopitelně vyžádá delší čas. Během

pokračujících výzkumů, spojených s realizací projektu Acta Theresiana, se nám letos podařilo shromáždit většinu zpráv Židovské náboženské obce v Praze z let nacistické okupace. Tyto zprávy, z nichž většina se nachází v Památku Jad Vašem, by mohly být základem pro samostatný svazek nově založené ediční řady.

Jedním z nejvýznamnějších počínů Institutu Tereziánské iniciativy v tomto roce bude nepochybně uspořádání mezinárodní vědecké konference o tereziánské historiografii v uplynulém desetiletí. Konference se bude konat v Terezíně ve dnech 21.-23. listopadu pod záštitou pana Václava Havla a kromě českých historiků se jí zúčastní na třicet předních zahraničních odborníků, mezi nimi např. Ruth Bondyová, Anita Tarsi, Beate Meyer, Robert Kuwalek, Helena Kubica, Peter Klein, Ivan Kamenec a další. Věříme, že toto setkání, na jehož přípravě spolupracujeme s našimi partnerskými organizacemi – Památkem Terezín a Židovským muzeem v Praze, přispěje jak k dalšímu rozvoji výzkumu historie tereziánského ghetta, tak i k navázání nových pracovních kontaktů s kolegy ze tří kontinentů.

**Jaroslava Milotová, ředitelka
Institutu Tereziánské iniciativy**

VZDĚLÁVACÍ A KULTURNÍ CENTRUM

Židovské muzeum v Praze (ŽMP) považuje za jeden ze svých cílů informovat nejširší veřejnost o dějinách, kultuře, tradicích a zvycích Židů, a to zejména v Čechách a na Moravě, a přispět tak k většímu povědomí o jejich přínosu pro českou společnost. Pro tyto účely bylo v r. 1996 založeno

Vzdělávací a kulturní centrum Židovského muzea v Praze (VKC ŽMP). Rozhodnutím Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy bylo zařazeno do soustavy vzdělávacích zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků.

VKC ŽMP nabízí vzdělávací pořady a programy, přednášky, kombinované pořady, dílny a cykly určené zájemcům z řad žáků, studentů, učitelů a badatelů, ale i širší veřejnosti v podobě večerních kulturních programů, přednášek, koncertů, autorských večerů a výstav. VKC ŽMP disponuje dvěma technicky vybavenými přednáškovými sály a dílnou, počítačovou učebnou s možností připojení na internet, prezenční knihovnou a studovnou s videotékou a fonotékou.

1. Pro základní a střední školy pořádá VKC ŽMP 8 tematických přednášek, 12 programů výtvarně-dramatické *Dílny* a 6 interaktivních programů. Programy *Dílny* nabízejí výtvarné nebo dramatické ztvárnění židovských svátků a běhu životních událostí. Přednášky i programy *Dílny* jsou doplněny prohlídkou expozic, které s nimi tematicky souvisejí.

2. Pro další vzdělávání pedagogických pracovníků VKC ŽMP organizuje spolu s Památkem Terezín jednak třídní seminář *Jak vyučovat o holocaustu*, dále pak s pedagogickými centry čtyřdenní cyklus seminářů *Židovské dějiny, tradice, kultura a výchova k toleranci*.

3. VKC ŽMP dále pořádá pravidelné přednáškové večery zaměřené na historická, náboženská i kulturně-sociální témata. Jednotlivé přednášky jsou zaznamenávány na video, přednáškové cykly jsou zpravidla zpracovány do sborníků. K pravidelným pořadům patří i autorské večery s předními spisovateli a umělci, tematické besedy s pamětníky, koncerty a knižní prezentace. Sály jsou využívány také k výstavám.

Eva Fantová

ZPRÁVY Z PAMÁTNÍKU TEREZÍN

Přestože doposud probíhá odstraňování škod způsobených katastrofální povodní v roce 2002, jsou dnes rozvíjeny všechny aktivity, které Památník zajišťuje. Jako poslední z vodou zničených stálých expozic byla znovu otevřena reinstalovaná výstava v krematoriu na Židovském hřbitově „Úmrtnost a pohřbívání v terezínském ghettu“. Současně probíhají rekonstrukční stavební práce v celém objektu krematoria a restaurátorské práce, které mají zajistit zachování původního vnitřního zařízení.

ŠEDESÁT LET OD LIKVIDACE LODŽSKÉHO GHETTA

Bezprostřední příčinou likvidace lodžského ghetta, v němž byli i čeští Židé, byl postup Sovětské armády v létě 1944. Oficiálně byla oznámena jako „vysídlení na práci“.

Po krutých deportacích do Chelmu v roce 1942 bylo od 23. června do 14. července 1944 z ghetta Lodž do Chelmu odvezeno a zavražděno přes 7 000 lidí. Poté začalo SS v Chelmu zahlazovat stopy a deportace byly na čas zastaveny. Avšak v srpnu 1944 bylo nalezeno nové místo pro deportace obyvatel Lodže: Osvětim – Birkenau.

Mezi 9. a 30. srpnem tam bylo z ghetta Lodž deportováno na 70 000 vězňů. Většina z nich byla bezprostředně z nádražní rampy poslána do plynových komor. Pouze menšina (prameny udávají kolem 10 000) byla po selekcích poslána do dalších táborů. V ghettu zůstalo pro vyklizovací práce 600 lidí a dalších 270 se zde ukrylo před deportací.

Ještě před 19. lednem, kdy byla Lodž osvobozena, se jednotky SS pokusily zbývajícím Židům postřílet. Ti se však schovali v předem připravených úkrytech a osvobození se dočkali. Mezi nimi byl i známý hudební znalec Dr. Pavel Eckstein s manželkou.

Ve dnech 27. až 30. srpna 2004 se v Lodži konaly velké vzpomínkové slavnosti připomínající toto smutné výročí, kterých se zúčastnilo mnoho bývalých vězňů i oficiálních osobností z různých zemí. Přítomen byl také polský prezident

Vedle probíhajícího základního výzkumu byla velká pozornost věnována výstavní činnosti obecně. S velkou pozorností se setkala především výstava o časopisu VEDEM, kterou scénaristicky připravili Kurt J. Kotouč, dr. Marie R. Křížková a Chava Pressburger. Tato výstava bude v budoucnu využívána jako putovní a její první zastávkou bude od října t.r. holandský Naarden. Dále ve výstavních prostorách Památníku Terezín prezentoval Hans Joachim Gritz své fotografie ze zaniklých židovských hřbitovů, Iva Vodrážková textilie se židovskými motivy a Petr Larva objekty na výstavě nazvané „Cesty těl, cesty duší“.

Pokračovala rovněž vzdělávací činnost Památníku, na níž se opět svou účastí na besedách s mladými lidmi i pedagogy podíleli také členové Terezínské iniciativy. Nejvýznamnější akcí z posledního období byl česko-německý seminář pedagogů, který proběhl ve Středisku setkávání Památníku Terezín na konci srpna.

Měsíc září byl pak tradičně dobou konání tryzny za oběti holocaustu z českých zemí Keve Avot, která se za účasti mnoha hostů konala 12. 9. na Židovském hřbitově a u pietního místa na břehu řeky Ohře.

Vojtěch Blodig

Alexandr Kwasniewski. Z České republiky se tohoto setkání nikdo z oficiálních osobností nezúčastnil. České Židy zastupoval Dr. Munk za Federaci židovských obcí.

Bývalí lodžští vězňové v Čechách se tohoto setkání nezúčastnili, protože dostali pozvání pozdě a v dlouhé cestě

bránil většinou špatný zdravotní stav. Uspořádali jsme pouze 30. 8. 2004 vzpomínku na Židovském hřbitově u památníku lodžských vězňů, již se zúčastnila jen hrstka přeživších a potomků zahynulých a předsedkyně Terezínské iniciativy Dr. Lieblová.

Věra Šlesingerová

ZMIZELÍ SOUSEDÉ A EXPEDICE ŽIDŮ

Vlitomyšlském kině se konala 14. června 2004 premiéra filmového představení „Expedice židé“. Zásluhu na vzniku filmu má Výchovné centrum Židovského muzea, Sunfilm s jeho produkční paní Dražilovou a režisér Martin Šmok.

Avšak také je třeba vyzvednout neobyčejnou práci litomyšlské učitelky Mgr. Dagmar Burdové a jejích žáků. Zapojili se do žákovské akce „Zmizelí sousedé“.

Dagmar Burdová nezůstala jen u sborníku s tímto názvem, ale založila i webovou stránku k tomuto tématu, na níž je možné nadále přispívat. Sborník, který byl oceněn jako nejlepší, se už překládá do angličtiny.

Film, o němž byla řeč na začátku, vznikl jako samostatná práce jejích žáků, potěší, místy i pobaví. Nemůžeme hledět na historickou přesnost, ale výsledek je skutečně skvostný. Je třeba ocenit mladistvý zápal dětí, které na filmu pracovaly. Ovšem i na pamětnících, kteří vypovídali před kamerou, je vidět, že měli ke svým židovským spoluobčanům dobrý vztah.

Sunfilm již expedoval kopie videokazet. Jedna z nich je také v knihovně Institutu Terezínské iniciativy, kde je možno si ji vypůjčit.

Eva Dušková

NEPŘICHÁZÍ-LI PRÁCE K TOBĚ

Pracovní tábory pro židovské míšence a manžele ze smíšených manželství

Častěji než dříve se teď proslýchá, že některá nám známá osobnost prožila nějakou dobu, zejména v posledním období války, v některém pracovním táboře pro míšence a „*Jüdisch versippte*“, tj. nežidovské manžele ze smíšených manželství na území protektorátu. Těchto táborů bylo deset a byly pod dohledem SD, Waffen SS či organizace Todt.

Internovaní pracovali v dolech, na stavbách, při zákopových pracích, a údržbě komunikací. Ubytování byli v táborech, izolovaně od ostatních obyvatel. Pracovní podmínky, hygiena a strava byly mizerné, styk s vnějším světem jen prostřednictvím korespondenčního lístku, psaného německy třiceti slovy. Jednou měsíčně byl povolen balík do váhy 20 kg, před doručením ▶

často vykradený. Režim byl přísný, zahrnoval i tělesné tresty, apely, práci přesčas. Pracovní doba byla 12 hodin a výdělek pokrýval jen náklady na stravu a ubytování.

Podobný tábor byl také zřízen na Hagiboru v Praze a prošlo jím 3000 osob.

Bližší o těchto táborech naleznou zájemci v knize "Nepřichází-li práce k Tobě. . .", sepsanou kolektivem pracovníků Kanceláře pro oběti nacismu.

Eva Štichová

NEJEN BRUNDIBÁR DOBÝVÁ SVĚT

V listopadu 1943 dokončil v Terezíně tehdy pětáctýřicetiletý skladatel Viktor Ullmann komorní operu *Císař Atlantidy* se zvláštním a navýsost aktuálním námětem: za vlády Diktátora, který vede válku „všech proti všem“, už bylo zahubeno tolik lidí, že Smrt odmítá usmrctvat – její rozhodnutí může zvrátit jedině smrt samotného Diktátora. I když se opera začala v Terezíně zkoušet, k jejímu provedení nedošlo, s tímto námětem ani dojít nemohlo. Diktátor – na rozdíl od operního děje – nezemřel a kosil své oběti dál a Smrt mu dále sloužila: v říjnu 1944 zahynul Viktor Ullmann, spolu s libretistou *Císaře Atlantidy* Petrem

Kienem a tisíci dalšími lidmi v osvětivé plynové komoře... Jeho skladby, které zanechal v Terezíně, však žijí dál a těší se na koncertních pódii i divadelních scénách stále větší pozornosti.

Z Ullmannových tří zachovaných oper se dnes již po celém světě hraje zejména *Císař Atlantidy*. Začátkem letošního září se jeho znamenité nastudování s mezinárodním obsazením stalo na festivalu v Luzernu uměleckou i mediální událostí (za přítomnosti švýcarské televize atd.). Na předpremiérové besedě, které jsem se také na pozvání lucernského divadla zúčastnila, se četní návštěvníci upřímně zajímali o kulturní život v Terezíně a o vše, co souviselo s holocaustem.

Eva Herrmannová

LETNÍ KONCERT V TEREZÍNĚ

Šťastnou ruku měla paní Gaby Flatow při uspořádání koncertu *Dvořák v Terezíně*, věnovaného památce Karla Bermana. Koncert se konal v rámci 3. Mezinárodního klavírního léta 12. srpna t.r. a pořadatelé byly jako obvykle Nadační fond Hans Krása – Terezín, Tereziánská iniciativa a město Terezín.

Vynikající basista Luděk Vele zazpíval za klavírního doprovodu Jiřího Pokorného písně a árie z repertoáru Karla Bermana, z nichž mnohé jsme znali, a proto vám je připomínáme i z Bermanovy pěvecké činnosti v Terezíně:

GIUSEPPE VERDI: Messa da Requiem

ANTONÍN DVOŘÁK: Biblické písně op. 99

BEDŘICH SMETANA: Prodaná nevěsta, árie Kecala z 1. dějství „Jak vám pravím, pane kmotře...“ a z 2. dějství „Každý jen tu svou má za jedinou...“

ANTONÍN DVOŘÁK: Rusalka, árie vodníka z 2. dějství „Běda, běda! Ubohá Rusalko bledá...“
Jakobín, árie purkrabího z 1. dějství „Počkejte, vy blázni...“

Strhující přednes plný citu a porozumění spolu se vzpomínkou na milovaného Karla Bermana vytvořily atmosféru plnou souznění a zpěvákovi se jen tak nepodařilo odejít z pódia. Na závěr představení se vyznal z vděčnosti za možnost uspořádat svůj koncert právě na tomto místě.

Děkujeme paní Flatow a všem jejím spolupracovníkům, pořadatelům a zejména oběma umělcům.

Anna Lorencová

DĚTSKÉ SOUTĚŽE V TEREZÍNĚ

Letos, stejně jako každý rok, uspořádalo vzdělávací oddělení Památníku Terezín slavnostní odpoledne při příležitosti vyhlášení cen vítězům výtvarných a literárních soutěží. Tématem je problematika holocaustu.

Také letošním mottem všech prací bylo zamyšlení nad jednoduchým heslem: „Zůstat člověkem“. Mezi pozoruhodné práce patří „*Rasismus na fotbalových utkáních*“. Objevila se i jedna divadelní hra.

Soutěžilo se ve dvou věkových kategoriích: mladší (žáci ZŠ) a starší (žáci středních škol). Účast byla bohatá a nechyběly ani vzdálené školy – z Kunčic pod Ondřejníkem nebo ze Znojma. Zúčastnili se však i žáci bližších škol – z Prahy, Kolína, Kadaně, z Jirkova, ze Stříbra, z Hořovic,

z České Lípy, Mělníka, Lovosic, z Teplíc, Ústí nad Labem, Litoměřic a samozřejmě i z Terezína.

Slavnostní odpoledne moderovala Mgr. L. Chládková, vítězům blahopřáli za Památník Terezín Dr. Janoušek a za Tereziánskou iniciativu Dr. M. Vidláková. Prostřednictvím videa pozdravila účastníky Hana Greenfieldová z Izraele, která je jakousi patronkou těchto soutěží.

Tereziánská iniciativa přispívá na tyto akce již řadu let cenou Erika Poláka, našeho bývalého člena a spoluvězně z domova dětí L 417 a pozdějšího pracovníka Muzea ghetta v Terezíně.

Pěkná tradice těchto soutěží bude pokračovat i v budoucnu a děkujeme všem pracovníkům vzdělávacího oddělení Památníku Terezín a učitelům, kteří tímto podnětným a tvořivým způsobem rozvíjejí zájem české mládeže o závažné problémy.

Eva Štichová

Prosím všechny,

kteří znali mou matku dr. Alžbětu Hoffmannovou z Prahy, aby se mi ozvali. Matka přijela do Terezína transportem DE/70, 5. 7. 1943 a zemřela tam 27. 7. 1943. Byl jsem čtyřleté dítě (od 1943 do 1945 v Terezíně) a přežil jsem díky jedinému transportu do Švýcarska v únoru 1945. Pavel Hoffmann, 72764 Reutlingen, Negelerstr. 24/1, Německo, e-mail: pavel.hoffmann@t-online.de

„STOLPERSTEINE“

Německý terminus technicus je jednoznačný, nepřipouštějící dvojí výklad. S českým ekvivalentem to je poněkud obtížnější. Ani „klopýtací“ kámen a tím méně „zakopávací“ kámen nevystihují bez dalšího výkladu, oč vlastně jde. Totiž nikoli o skutečné fyzické „zakopnutí“, nýbrž o „klopýtnutí“ symbolické, interní.

Chodec jde po ulici v Kolíně nad Rýnem (a také již i v dalším ze 40 měst) a maně zůstane stát. V dlažbě se zaleskne jeden, dva či více čtvercových mosazných plošek. Cosi na nich stojí. Skloní se, aby zjistil, co sdělují, a svým úklonem vzdá čest památce oběti nacistické zvěle.

Gunter Demnig

Výtvarník Gunter Demnig, žijící a tvořící v Kolíně nad Rýnem, dospěl před pár lety k názoru, že památku nacisty umučených a zavražděných židů, Romů, Sinti, homosexuálů, Svědků Jehovových i obětí zrudné eutanazie lze a je třeba připomenout a uctít individuálně, nikoli okázalými památníky, umístovanými často mimo město, na neutrálním místě. Začal vyrábět neúplně mosazné krychličky 10 x 10 cm, které plní tekutým betonem a vsazuje do dlažby před domy, z nichž oběti vycházely ke svému „konečnému řešení“. Je na nich vyryto zhruba toto: „Z tohoto domu odešel pan (paní), slečna X dne toho a toho. Zahynul dne toho a toho, tam a tam.“

Vsazení „zakopávacích kamenů“ si pan Demnig doslova vyvzdoroval na kolínském zastupitelstvu a zpočátku je zhotovoval a vsazoval „z vlastní kapsy“. V současné době si je u něho objednávají příslušníci druhé a třetí generace na památku svých rodičů či prarodičů po 95 eurech. Jednou z podmínek konečného souhlasu městského zastupitelstva bylo, že nesmějí z bezpečnostních důvodů přechýlívat.

„Jenom v Kolíně by jich mělo být na 15.000,“ říká Gunter Demnig, „A nakonec na šest miliónů po celé Evropě.“ To je samozřejmě utopie, už také proto, že zatím pan Demnig nesouhlasí s tím, aby kameny zhotovoval a vsazoval i někdo jiný. V současné době má zakázek tolik, že se musí objednatelé obrnit trpělivostí, až na ně dojde řada. Objednávky kamenů přišly i z německých měst mimo Porýní-Vestfálsko a ve dvou případech bylo jejich vsazování do dlažby zamítnuto. Na vše lze mít přinejmenším dva zásadní názory; mně osobně připadají stanoviska v obou případech nesprávná. Jinak řečeno: Domnívám se, že symbolický morální „přínos“ kamenů převyšuje možnou „újmou“, jíž se obávají ti, co jejich použití nepovolili.

V Lipsku je zamítno městské zastupitelstvo s odůvodněním, že jde o dobu pěticípých hvězd se jmény hollywoodských idolů, vsazených do dlažby na Sunset Boulevardu v Los Angeles. Souhlasit, domnívám se, lze s tím, že by

šlo o obdobný způsob uctění památky lidí zcela nesrovnatelného osudu.

V Mnichově je sice zamítno městské zastupitelstvo, ale i někteří členové mnichovské Židovské náboženské obce vyslovili s tímto rozhodnutím souhlas. Důvod: Po kamenech k uctění památky obětí by chodci šlapali a tím by památku zneuctili. Dva panem Demnigem vsazené kameny dalo městské zastupitelstvo odstranit. Jsou nyní na židovském hřbitově, kde se tak lze dočíst tohoto absurdního sdělení: „Z tohoto domu odešel XY atd.“ Předseda Židovské náboženské obce v Mnichově, pan Josef Schuster, je dokonce toho názoru, že dubiózní rozhodnutí městského zastupitelstva myšlenka „zakopávacích“ kamenů ve svých důsledcích pomohlo. Po jejich zamítnutí přichází stále více objednávek.

V Marienburgu prosil majitel domu úpěnlivě pana Demniga, aby před jeho domem kámen nezasadil. V domě přes ulici se totiž scházejí neonacisté a majitel domu se obával (zřejmě právem), že vytlučení oken by ještě bylo asi nepřijatelnější reakcí těchto zrůd.

Je nesčetně způsobů, jakými lze uctít a připomenout oběti šoa. „Zakopávací“ kameny mi připadají jako originální a velice vhodný způsob už svou adresností. Neboť, jak už bylo vícekrát a mnoha ústy řečeno: Nebyl vlastně jeden holocaust šesti miliónů, nýbrž šest miliónů jednotlivých osobních holocaustů.

„Stolpersteine“ v Kolíně nad Rýnem

CÁCHY A FREDDY HIRSCH

Na přelomu června a července letošního roku jsem se ocitnul v Cáchách. Nikdy předtím jsem v tomto líbezném lázeňském městě, městě vody, kašen (kolem šedesáti) a trojúhelníkových náměstí s atmosférou středomořských měst nebyl, ale od holocaustu mi se jménem města okamžitě vytane na mysl jeho rodák – Freddy Hirsch.

V jedné ze škol mi nabídli po přednášce prohlídku města s poučeným průvodcem. Na mé přání jsme došli i na dvě místa spojená s životem Fredyho Hirsche. K domu, v němž se narodil, a k domu, ve kterém později bydlel a z kterého odešel do emigrace.

Oba domy byly vybombardovány a na jejich místě stojí jiné, moderní.

V Cáchách zatím nejsou žádné „Stolpersteine“. S ohledem na to, co udělal tento děti milující, statečný a odvážný muž pro přežití řady spoluvězňů v Osvětimi-Birkenau, by měl dle mého názoru nést první „klopýtací kámen“ v Cáchách právě jeho jméno. Za své přežití vděčí Fredymu nejen řada bývalých opatrovníků a opatrovnic z Dětského bloku, nýbrž i dívky z tohoto bloku, které prošly selekcí, i 89 „Birkenau Boys“.

Na místě tohoto domu stál původní rodný dům Fredyho Hirsche, Neupforte 13, Aachen

Chceš-li si přečíst, chodče, co stojí na mosazné destičce, pokloň se památce oběti šoa.

Domnívám se, že by tento kámen měla zakoupit Tereziánská iniciativa. Nápis na něm by bylo nutno poněkud upravit, neboť kameny se kladou před domy, z nichž židovská či jiná oběť odešla do koncentračního tábora. Fredy odešel do emigrace do Československa. Při odhalení desky Fredymu Hirschovi v Zahradě tereziánských dětí řekla Zuzana Růžičková mj.: „My židé nemáme svaté. Ale máme cadiky – spraved-

livé – nebo by bylo lze snad použít překladu – slušné? Fredy Hirsch byl člověk, měl své chyby, nebyl světec. Ale byl spravedlivý – cadík. A tak doufejme, že až tu nebude už nikdo z těch, co ho znali, se před pamětní deskou zastaví příští generace a řeknou: „Musel to být dobrý, statečný a krásný člověk.““

Pavel Stránský,
foto: autor a Dr. Thomas Hennig

NÁHRADA MAJETKOVÝCH ŠKOD

Ti, kteří požádali International Organisation for Migration o náhradu majetkových škod za války a potřebují poradit s odvoláním proti rozhodnutí IOM, se mohou obrátit na Českou radu pro oběti fašismu.

Adresa: Husinecká 5, Praha 3, tel. 222 540 114, 224 261 421. Obraťte se na pí Jungovou, návštěvní dny: úterý 8 – 16 hod., středa 8 – 13 hod.

PAVEL HAAS NA PRAHU TŘETÍHO TISÍCILETÍ

K dvojímu životnímu výročí - (21. června 1899 - 18. října 1944)

Pro hudební časopis *Opus musicum* jsem napsal ke stému výročí skladatelova narození zásadní článek, který byl v dotyčném časopise otištěn r. 1999 a hodnotí Haasovu národní identitu. Dnes po dalších pěti letech bych na něm neměnil ani písmeno. V plném rozsahu platí stále. Mohu k němu dodat jen úvahu o Haasově židovské identitě, a jak se s ní vyrovnával jako český Žid. Pro mladou generaci, která neprožila dobu první republiky, je těžko pochopitelné, že tehdy a dříve neznamenal označení Žid příslušnost k národu, který neměl svůj stát a byl roztroušen po celém světě, nýbrž jen označení náboženského vyznání, jemuž se někdy říkalo mojžíšské.

Židé vynikali vysokou inteligencí, která jim umožňovala rychle se přizpůsobovat obyvatelstvu a prostředí hostitelské země – na rozdíl od cikánů, dnešních Romů, kteří tuto schopnost nemají. Židé byli a jsou schopnými peněžníky, obchodníky, lékaři, umělci a vědci a dosahovali v těchto oborech význačných postavení, někdy i za cenu náboženské konverze. Stávali se plnoprávními představiteli kultury národa, v němž se asimilovali. J. Offenbach nebyl Žid, ale Francouz, G. Mahler Rakušan, E. Bloch Američan, M. Brod Němec, P. Haas Čech apod. Moudrost jejich rabínů byla příslovečná. Majetek Židů býval nezřídka trnem v oku křesťanskému obyvatelstvu a spolu s neprokázanými pověrami byl příčinou pogromů, dokonce vyhánění Židů ze země (např. za Marie Terezie). Hitler se pokusil Židy vyhubit (holocaust). Haas se stal jednou z obětí tohoto úsilí.

Vztah k židovství se během let a okolností u Pavla Haase měnil, v dětství prožíval dost intenzivně židovské obřady vlivem návštěv u strýce Reichnera, kantora židovské obce v Kolíně, kde ho zaujaly synagogální zpěvy, které časem ovlivnily jeho melodiku. Později zásluhou českých učitelů hudební teorie v hudební škole Besedy brněnské Viléma Petrželky a Jana Kunce a posléze Leoše Janáčka v mistrovské škole našel

nové podněty pro svůj hudební výraz v lidové moravské písni. Dramatický talent, zděděný z matčiny strany, ho vedl stejně jako jeho o dva roky mladšího bratra Huga, známého herce, ke spolupráci s divadlem a ke stále větší asimilaci s českým uměleckým světem. Zejména u bratra Huga došlo ke značnému uvolnění vztahu k židovství. S ležérností rozeného komika dovedl žertovat v duchu židovských anekdot, a pokud jde o Pavla, byla pro něho opravdovým problémem v době věznění v koncentračním táboře asimilace do vnuceného společenství vězňů. I zde se cítil a projevoval především jako Čech a patřil k početné skupině českých asimilovaných Židů a ne sionistů, jako byl např. Gideon Klein. Jediná jeho skladba z doby pobytu v Terezíně je na hebrejský text. Jde o mužský sbor *Als' fod* (Nenaříkej), přibližně z doby prvního koncertního provedení *Prodané nevěsty* v Terezíně (28. 11. 1942). Byla to událost pro ghetto tak mimořádná, navíc spadající do řady

kulturních podniků, vzpomínajících prvního výročí vzniku ghetta. Tehdy vznikl i jakýsi památník zápisů hudebních umělců, obsahující i některé skladby terezínských skladatelů, a Schächterův zápis závěrečného sboru z *Prodané* „Dobrá věc se podařila“. Kopie tohoto památníku se zachovala v Židovském muzeu v Praze, originál je snad někde v zahraničí. V jeho čele je již zmíněný Haasův sbor *Als' fod*, jehož titulní list obsahuje kryptogram, vysvětlující účel sborníku. V notách zašifrovaný hebrejský text zní: „Vzpomínka na první a zároveň poslední výročí terezínského vyhnanství.“ Zřejmě se netýká jen Haasova sboru, ale celého památníku, který dokumentuje euforii všech obyvatel ghetta po nedávném senzačním úspěchu provedení Smetanovy *Prodané nevěsty*. Nevysvětleno zůstává, proč se tu označuje první výročí ghetta také jako poslední (překlad z hebrejského kryptogramu podle rabína Federa). Současná situace na frontách nijak nenasvědčovala brzkému ▶

ukončení války. Dokonce se zdá nejpravděpodobnější, že tehdejší euforii vězňů nejlépe vystihují slova Schächterem pořízeného zápisu sboru z *Prodané*: „Dobrá věc se podařila.“

Haasův sbor vznikl dva dny po premiéře *Prodané* a snažil se povzbuzovat spoluvězně obdobně jako před internací povzbuzoval Čechy k odporu proti okupantům citacemi motivů svatováclavského chorálu v *Hobojové světě* a v *Symfonii*. V nich Haas nacházel styčné body se synagogální hudbou. Jim zůstal věrný i v posledním svém zachovaném díle, ve *Čtyřech písních na slova čínské poezie*.

Lubomír Peduzzi

(Dr. Lubomír Peduzzi – hudební vědec a skladatel – je posledním žijícím žákem Pavla Haase. Obětavě a na úkor své vlastní umělecké tvorby propagoval osobnost a dílo svého učitele. Jeho odborné články v hudebně – vědeckých časopisech, jako na příklad – Hudební rozhledy, Opus musicum, Hudební věda – probudily zájem o Haasovy skladby u nás i v zahraničí.

Haasova hudba žije a stále častěji oslovuje svou osobitou kvalitou posluchače na koncertech význačných interpretů a celých orchestrů v USA, v Evropě a koneckonců i u nás doma.

V roce 1993 vydal Dr. Peduzzi knihu: „Pavel Haas“ – o životě a díle jednoho z nejnadanějších žáků Leoše Janáčka.)

Anna Hanusová

IN MEMORIAM PAVEL HAAS

(21. 6. 1899 Brno - 18. 10. 1944 Osvětim)

Kresba Petra Kiena

V letošním roce uplynulo 105 let od narození nejvýraznějšího z Janáčkových žáků, brněnského hudebního skladatele, klavíristy a pedagoga Pavla Haase. Přestože během svého života i v následujících dobách stál neprávem poněkud ve stínu svého slavnějšího bratra, herce Hugo Haase, svým přínosem pro českou moderní hudbu 20. století se jednou provždy zařadil mezi významné osobnosti českého kulturního života.

Po absolvování kompozice v mistrovské třídě Leoše Janáčka na brněnské konzervatoři zůstal v Brně a působil zde až do počátku 40. let minulého století. Za svého života zkomponoval množství

skladeb, a to jak pro koncertní pódia, tak i pro film a divadlo. K vrcholům jeho tvorby patří díla z posledního období jeho života, zejména tragikomická opera *Šarlatán* (1934–37), nedokončená *Symfonie* pro velký orchestr (1940–41), *Studie* pro smyčcový orchestr (1943) a *Čtyři písně na slova čínské poezie* pro bas a klavír (1944).

Poslední dvě zmíněná díla vznikla již na půdě židovského ghetta v Terezíně, kam byl Haas poslán v prosinci 1941. Od jeho smrti v Osvětimi, kde zahynul takřka současně s dalšími významnými osobnostmi kulturního života, uplynulo letos v říjnu 60 let.

Toto výročí připomněla Židovská obec Brno dvojicí koncertů v Praze a Brně. Na jejich programu byly vedle Haasových skladeb (*Šest písní v lidovém tónu*, op. 18, *Suita* pro hoboje a klavír, op. 17, *III. smyčcový kvartet*, op. 15), též díla současných brněnských skladatelů – Haasova žáka, životopisce a neúnavného propagátora jeho díla Lubomíra Peduzziho (*Chordál a fuga* pro smyčcové kvarteto, *Sonatina* pro housle a klavír.) a Pavla Smutného, jehož kompozice *Labutí píseň (In memoriam Pavel Haas)* pro fagot, housle, violu a violoncello z roku 1997 se inspiruje mj. synagogální hudbou i Haasovými motivy. Díla zazněla v interpretaci špičkových brněnských umělců – sopranistky Daniely Strakové, Moravského kvarteta, hoboisty Libora Bartoníka, fagotisty Tomáše Františe, klavíristek Jiřiny Kolmanové a Šárky Králové, houslisty Jiřiho Novotného a pianisty Radima Pančochy.

Projekt se konal pod záštitou paní Gaby Flatow (Nadační fond Hans Krása) a pana Ing. Petra Webera (ŽO Brno). Koncerty se uskutečnily v sobotu 9. října v koncertním sále HF JAMU na Komenského náměstí v Brně a v úterý 12. října v kostele sv. Vavřince v Hellichově ulici v Praze.

Pavel Smutný

Příští sněm Tereziánské iniciativy

se bude konat ve čtvrtek 7. dubna 2005 v Praze v Národním domě na Vinohradech.

Jako obvykle bude zahájen v 10.00 hodin, prezence od 9.15 hodin.

Předsednictvo TI se těší na hojnou účast.

ZA KARLEM BROŽÍKEM

V letošním létě postihla všechny bývalé vězně ghatt a koncentračních táborů velká ztráta. Dne 18. srpna opustil naše řady Karel Brožík, jenž jako významný pracovník Claims Conference vykonal mnohé pro zlepšení životních podmínek obětí holocaustu. Ačkoliv jsme věděli o jeho špatném zdravotním stavu, jeho smrt byla nečekaná.

Karel Brožík se narodil jako Karel Abeles v roce 1926 v Teplicích. Na podzim 1938 odešla jeho rodina do Prahy a v roce 1941 byla deportována do lodžského ghett. Zde Karel pracoval v kovovýrobě. Celá jeho rodina – rodiče i bratři – zahynuli. Při likvidaci lodžského ghett v létě roku 1944 byl deportován do Osvětimi a v lednu 1945 pochodem smrti do Katovic a odtud do Mauthausenu, pracoval v Gusenu v podzemí v letecké továrně Messerschmidt.

Po osvobození se vrátil do Prahy, kde začal nový život. Vystudoval práva, založil rodinu – měl dva syny. Zprvu pracoval v oblasti zahraničního obchodu a v družstevnictví. Později se stal předsedou Družstva výtvarných řemesel. V roce 1968 emigroval do Frankfurtu.

Tam záhy začal působit jako právník v Claims Conference. Po deseti letech se stal vice-prezidentem a ředitelem Claims Conference pro Evropu. Významně se podílel na jednání s Německem pro ty, kteří přežili holocaust. Z jeho iniciativy vznikl Fond odškodnění pro přeživší ve východní Evropě. Byl kurátorem nadace, která se zabývala odškodněním za nucené a otrocké práce. Zasadil se o vznik Zdravotního fondu pro členy Tereziánské iniciativy a ostatní oběti holocaustu při ŽO v Praze. Byl také blízkým spolupracovníkem představitelů bývalých vězňů východní Evropy.

Karel Brožík, ačkoliv vážně nemocen, věnoval své práci všechny síly a byl zcela oddán myšlence zajistit potřebnou pomoc pro všechny oběti holocaustu.

Jeho odchod je velkou ztrátou pro všechny jeho přátele i všechny bývalé vězně, jejichž osud mu vždy ležel na srdci.

Zůstane navždy v naší paměti.

Věra Šlesingerová

ODEŠEL KAREL BROŽÍK

Dne 18. srpna zemřel v říččanské nemocnici krátce po převozu ze svého sídla ve Velkých Popovicích dr. Karel Brožík, reprezentant Claims Conference v Německu, dlouholetý zahraniční člen předsednictva TI.

Pohřeb dr. Brožíka se konal v neděli 22. srpna ve Frankfurtu nad Mohanem. Aby se s ním alespoň na dálku mohli rozloučit zdejší přátelé a známí, uspořádal jeho celoživotní přítel p. plukovník Zrůstek pietní slavnost v jeho domě. Ve velkém pokoji, kde dr. Brožík ještě nedávno přijímal návštěvy a organizoval pracovní setkání, se sešlo na třicet lidí, mezi nimi předseda ŽOP ing. Tomáš Jelínek, p. rabín Abramson, za kancelář CC Pavla Neunerová, za TI její předsedkyně. Po několika proslovech zazpíval p. rabín Abramson žalm, za zvuků tiché hudby uctili přítomní povstáním památku dr. Karla Brožíka a k jeho fotografii pak položil každý z nich kamínek. Kamínky byly později převezeny na hřbitov ve Frankfurtu.

Tereziánská iniciativa nacházela u dr. Brožíka vždy pomoc a oporu. Členové TI a vůbec všichni přeživší holocaust v Česku mu vděčí za mnohé. Z jeho iniciativy se TI začala ucházet o granty CC na zdravotní fond, jeho přičiněním a vyjednáváním dostávají přeživší měsíční finanční výpomoc. Zajisté bylo i jeho zásluhou, že ústředí CC v USA ví o tom, že v naší zemi ještě žijí stovky těch, kdo přežili holocaust.

Předsednictvo TI zachová dr. Karla Brožíka ve vděčné paměti.

Dagmar Lieblová

SETKÁNÍ V HAMBURKU

Pod názvem Dialog s pravoučaty se ve dnech 5. – 10. října 2004 uskutečnila návštěva Hamburku. Program, který z naší strany zajišťovala nezisková organizace Agnes (osobně paní Klára Aronová a pan Jiří Ježek) a z německé strany Freundeskreis KZ Gedenkstätte Neuengamme (pan Karl-Heinz Schultz) a Arbeiter-Samariten Bund (pan Reiner Micha), vycházel ze skutečnosti, že v Hamburku pracovalo za války velké množství lidí, ať již totálně nasazených nebo z koncentračních táborů. Jelikož už není mnoho svědků těchto událostí a pro mladé lidi, kteří jsou nyní ve věku, kdy my jsme po selekci v Osvětimi v červnu 1944 byly převedeny do Hamburku, byla myšlenka setkání s nimi důležitá a zajímavá pro obě strany.

My, tedy Dana Lieblová, Ruth Goetsová, Gita Bakovská a já, jsme tvořily skupinu, která přišla do Hamburku z Osvětimi po velkém bombardování města, tj. v době, kdy Němci potřebovali lacinou pracovní sílu k odklízování trosk a k dalším pracem. Z Prahy nás všechny (včetně totálně nasazených) doprovázelo 6 studentek, většinou z posledních tříd gymnazií. Z německé strany se programu účastnili mladí lidé 8. – 10. tříd školy v Charlotenburger Strasse, kteří se pod vedením své učitelky intenzivně zabývají historií nacismu.

První den pobytu jsme se seznámili se všemi účastníky a byli přijati předsedou senátu. Ve velkém sále architektonicky zajímavé radnice bylo připraveno slavnostní pohoštění, kterého se spolu s námi zúčastnili někteří členové senátu. Po tomto zajímavém setkání pokračovaly rozhovory v Young Hotelu (YOHO), který provozuje německá organizace Arbeiterwohlfahrt. V hotelu je pamětní místnost studentské odbojové organizace. Projevy a rozhovory se protáhly až do pozdního večera. Byli jsme dotazováni hlavně na období našeho věznění za války, ale i na naše dojmy a osobní pocity z dnešního pobytu v Hamburku.

V dalších dnech jsme se rozdělili do skupin podle našeho nasazení za války.

Pro naši skupinu žen bylo prvním

zastavením Dessauer Ufer, skladištní budova, kde jsme byly tehdy ubytovány a odtud odváděny na různá pracoviště. Druhým zastavením byl Neugraben, poboční tábor KZ Neuengamme. Naším zasvěceným průvodcem byl pan Karl-Heinz Schultz, který se deset let intenzivně věnuje historii těchto lágrů i ochraně a zviditelnění těchto míst. Vybaven rozsáhlými znalostmi a materiály připravil nám zajímavý návrat do míst naší minulosti.

Dessauer Ufer, kde jsme byly tenkrát ubytovány, je dnes komerčně využíván. Původní velké prostory jsou přehrazeny stěnami z desek tak, aby vznikly prostory vhodné pro pronajímání. Sklepení, ve kterých jsme pobývaly při náletech, nám už více připomínaly realitu tehdejší doby. Na první budově celého komplexu skladišť je umístěna pamětní deska.

V Neugrabenu se areál tehdejšího tábora změnil v příjemnou přírodní rezervaci, určenou k relaxaci rodin. Naše cesty lesem, kterými jsme byly odváděny do práce, jsme ve slunečném dnu znovu objevovaly. Návštěva těchto míst přinášela spíše radost než smutné vzpomínky. Místo tehdejšího tábora připomíná velký hrubě opracovaný kámen, na němž byla umístěna pamětní deska. Po několikrát devastaci desky bylo rozhodnuto umístit připomínku existence tábora na frekventovanějším místě, a to v blízkosti radnice. Zde jsme položily kytici květů a zavzpomínaly si. Další den byl věnován projížďce přístavem...

Zatímco první den měl spíš slavnostní ráz a sloužil k navazování kontaktů jak se studenty, tak s učiteli a členy senátu, další dny byly spojeny se vzpomínáním a současnou realitou. Větší dojem než rekapitulace našich osobních válečných zážitků byla pro nás návštěva hřbitova Ohlsdorf a především Bullenhusen Damm. Hřbitov Ohlsdorf (údajně

největší na světě) je významnou připomínkou obětí nacismu. Je zde pohřbeno 3.500 obětí z 28 zemí. Rozsáhlý prostor s deskami zasazenými v zemi připomíná jména obětí. Na centrálně umístěný pamětní kámen jsme položili květiny a pak růže na jednotlivé desky. V prostorách hřbitova je také umístěn moderně řešený monument se 105 urnami, v nichž je uložena zem a popel z různých koncentračních táborů.

Nejtříživějším zážitkem byl Bullenhusen Damm. Ve škole, která jako jediná budova z celého okolí zůstala během války nepoškozená, bylo oběšeno večer 20. dubna 1945 dvacet židovských dětí ve věku 5 – 10 let spolu se čtyřmi lékaři a ošetřovateli. Němci odstranili tímto způsobem v posledních dnech války stopy po zneužití těchto dětí pro lékařské pokusy. Výstava ve sklepních prostorách školy působivě a adresně ukazuje fotografie dětí, které pocházely z různých míst Evropy, a dokumentuje celou událost. V přilehlé růžové zahradě jsou umístěny připomínky na jednotlivé děti (včetně jejich portrétů). Ve srovnání s miliony mrtvých, často i bezejmenných obětí, konkrétní tváře dětí a zvrhlost celého počínání v nás zanechaly hluboký, přetrvávající smutek. Byl to den růží, které jsme i zde pokládali k jednotlivým památníčkům.

Co říci závěrem? Naši hostitelé, ať již organizátoři nebo další účastníci z německé strany, se nám věnovali s velkou péčí, pozorností a vřelým zájmem o naše životní osudy a zkušenosti. Pro nás zvláště milé byly rozhovory s mladými lidmi, kteří se účastnili celého programu, a to v době svých školních prázdnin. Jejich velký zájem a diskuse o nenávisti, přežití a současném sblížení dovoluje optimistické závěry. S mnohými z nich jsme se spřátelili a některé kontakty navázané v Hamburku budou mít jistě pokračování i v budoucnosti. V některých případech se tyto mladí lidé v jistém smyslu stali našimi pravoučaty. Domníváme se, že účel naší návštěvy, tj. dorozumění, pochopení a předání našich zkušeností (nejen z doby koncentračních táborů), se podařilo naplnit. Naš pobyt byl pozorně sledován všemi sdělovacími prostředky – hamburským tiskem, rozhlasem i televizí.

Eva Smolková-Keulemansová

PO LETECH DO FLOSSENBÜRGU

Flossenbürg je méně známý koncentrační tábor, přestože mezi víc než stovkou „nebenlágrů“ patřil k největším. Byl založen v květnu 1938 při žulovém kamenolomu, který patřil firmě ve vlastnictví SS. Esesáci sem na práci opatřili prvních 300 vězňů – německých kriminálníchků.

Do konce války už bylo ve Flossenbürgu a vedlejších táborech sto tisíc vězňů 18 různých národností a různých vězeňských „kategorií“. Třetina jich zahynula. Do stovky vedlejších lágrů, původně mužského KZ, patřilo i 30 ženských táborů. Jeden z nich – ve Freibergu v Sasku – „hostil“ nás, 500 terezínských žen a dívek, dovezených sem z Birkenau v půlce října 1944.

Měly jsme tu, v bývalé porcelánce předělané na válečnou výrobu, zachraňovat Luftwaffe výrobou leteckých součástí (snad křidel ke stíhačkám).

Avšak to, že jsme patřily k „materškému táboru Flossenbürg“, jsme se ovšem dozvěděly teprve před devíti lety. Tehdy se také ve Flossenbüřském Památníku dozvěděli i o nás, přeživších.

Už několik let nás zvou na výroční setkání. Byly jsme tam před třemi roky a letos opět: Lisa Miková, Eva Štichová, Helga Hošková, Hanka Hnátová a Hanka Reinerová. Jako jediné ženské vězeňkyně jsme se těšily velké pozornosti už při sobotním dopoledním setkání. Naštěstí se konalo ve velkém stanu, venku totiž lilo. Organizace setkání byla do detailů ještě promyšlenější než při naší první návštěvě. Především si organizátoři z Flossenbürgu pro nás přijeli v pátek 23. července až do Prahy a taky nás do Prahy zase odvezli. Komfortně jsme se ubytovaly v dosti vzdáleném městečku Neustadt v Horní Falcí. Po celý náš pobyt o nás vzorně pečovali.

Výroční setkání se ve Flossenbürgu konají zpravidla v červenci, zároveň s mezinárodním setkáváním mládeže. My, pamětníci z různých koutů světa, besedujeme se skupinkami mladých, kteří sem také příjíždějí z různých zemí. Každá skupinka má své vedoucí, kteří jsou schopni případně tlumočit, a někteří z nich jsou zároveň pověřeni i péčí o nás,

stařenky a stařečky. Nám pěti se mile věnovala Hana Pfalzová-Karl, dcerka česko-německých rodičů, která se už několik let věnuje sociální péči. Mimo jiné statečně probíjí zlepšení úděsných životních podmínek válečných poškozených na Krymu (někdejší nevolníci z SS fabrik v třetí říši).

První setkání všech hostů se konalo při společné večeři hned v pátek. Srdečně, oficiálně, ale zcela bez obvyklých frází, nás přivítali představitelé města, kraje, příslušné nadace a organizace evangelické mládeže. Naším hlavním hostitelem byl p. Skriebeleit, ředitel Památníku Flossenbürg.

V sobotu dopoledne se, při dešti, v již zmíněném stanu přednášelo o historii tábora s projekcí archivních plánů a fotografií. K polednímu přestalo pršet, a tak jsme se mohli vydat na obchůzku bývalého vězeňského areálu (s mechanizovaným svozem mrtvol tunelem od revíru přímo ke krematoriu) k pietně upravenému pohřebišti s náhrobními deskami všech 18 národností a mohylou z popele spálených těl.

Sobotní odpoledne bylo určeno setkáním s mládeží. Nás přidělili německé skupince – mezi dívkami se ocitl i jeden velice přemýšlivý hoch, student společenských věd. Dívky se zprvu ostýchaly ptát, ale naslouchaly se zájmem. To, co slyšely, bylo pro ně absolutní novum.

V neděli dopoledne byla v městském kostele slavnostní mše, pak pamětní akt v židovském svatostánku, postaveném na místě někdejšího skladu u strážní věže. Důstojnou pobožnost zajistila mladá rabínka Židovské obce ve Weidenu. Potom se podobný akt konal v sousední ekumenické křesťanské kapli, kde byl kazatelem francouzský farář, bývalý flossenbüřský vězeň.

Nebe se nad námi slítovalo a po celou neděli bylo nádherné slunné počasí, ideální pro hlavní pořad odpoledne – vzpomínkovou slavnost s oficiálními projevy osobností a zástupců Nadace bavorských Památníků i zástupců přeživších vězňů. Následovalo kladení věnců k jednotlivým deskám v „Údolí smrti“. Největší poctou pro nás bylo, že se letos poprvé pořadatelé rozhodli vybrat ze zástupců vězňů ženu. A bylo nabíledni, že se tohoto úkolu ujala Lisa Miková. Přednesla projev, který se stal senzací celého setkání. Svým střízlivým,

věcným a obsažným proslovem vehnala všem přítomným slzy do očí a my byly na ni náležitě pyšné.

Flossenbüřské setkání skončilo večer, ale nám prodloužili pořadatelé program o pondělní zájezd do Freibergu, našeho působiště v poslední válečné zimě. O poznávací zájezd do Freibergu byl mimořádný zájem, jeli s námi mladí z Čech, Německa a z Běloruska. Na místě jsme jim mohly vyprávět před zpustlou továrnou, kde jsme tehdy pracovaly, i na místě našich někdejších ubytovacích baráků, z nichž už nic nezbylo.

Dr. Düsing podal mladým posluchačům základní informace o průzkumu freiberských archivů a vysvětlil, jak se s nimi dále pracuje. **Hana Reinerová**

KE STĚMU VÝROČÍ ZALOŽENÍ ŽIDOVSKÉHO MUZEA V PRAZE

V roce 2006 oslavíme vzácné jubileum, k němuž mimo jiné připravujeme vydání publikace, která se bude zabývat dějinami našeho muzea.

Obracím se proto i na čtenáře Terezínských iniciativy o sdělení, zda jsou mezi vámi, nebo vašimi rodiči, lidé, kteří během války pracovali na Židovské náboženské obci v Praze, později u Židovské rady starších v Praze, případně v Židovském ústředním muzeu, které bylo činné v letech 1942 až 1945.

Za jakýkoliv kontakt budu velmi vděčná.

Magda Veselská,
Židovské muzeum v Praze
telefon:

+ 420 221 711 565,

+ 420 737 919 006

e-mail:

magda.veselska@jewishmuseum.cz

ROZHOVOR S PAVLEM POLÁKEM, jedním z tzv. „Birkenau Boys“

Narodil se 15. listopadu 1929. Do Terezína přijel z Prahy 3. srpna 1942 s matkou Pavlou Feiwelovou (1900) a bratrem Bedřichem (1928). V prosinci 1943 byli všichni tři deportováni do Osvětimi Birkenau.

Letos v létě se v Praze opět sešli „chlapci“ ze skupiny tzv. „Birkenau Boys“, kteří v létě 1944 jakýmsi zvláštním řízením osudu nečekaně přežili likvidaci rodinného tábora. Byli ve věku, kdy se ještě nemohli účastnit selekce, která byla nadějí na přežití. Ostatní vězňi zahynuli v plynových komorách.

Začneme náš rozhovor vaším příjezdem do Terezína.

Když jsme přijeli do Terezína, bydlel jsem zpočátku s maminkou. Byl to dům, kde bydlely starší ženy, asi 10 v jedné místnosti, a já jsem tam byl jediný chlapec. Bydlení se ženami mi příliš nesvědčilo a měl jsem tam i problémy. Bratr byl o rok starší, ten už byl v „heimu“ v L 417 a já jsem se tam po dvou třech měsících taky dostal. Bydlel jsem v pokoji číslo 9. Tam se mi líbilo a za maminkou jsem docházel.

Kdo tam byl vychovatelem?

Pamatuji si na vedoucí vychovatele, to byl Gideon Klein, Leo Demner a Ota Klein, to byli vedoucí celého L 417.

Kdo byl vaším vychovatelem na devítce?

To byl Klauber, Šmudla Klauber.

Tam jste byl spokojený?

Proti tomu bydlení s maminkou se mi tam velmi líbilo. Byli jsme všichni ve stejném věku, za školou byla velká zahrada, kde jsme dováděli, lezli po stromech, hráli si. Někdo z nás měl vždycky stráž a pouštěl kluky ven do ghetta na procházku nebo za rodiči. Strava byla pro nás kluky velice slabá a měli jsme hlad. Pro jídlo jsme chodili s ešusy do Sudetských kasáren. Když jsme někdy dostali trochu víc marmelády, margarínu nebo salámu, tak jsme si na světlici udělali hezký večer. Chodil k nám jeden člověk, jmenoval se Jiří Weil, který nás učil. Každý si sehnal kousek papíru a nějakou tužku a asi tak dvě hodiny denně jsme se učili.

Chodil jste do práce?

Jednou přišel do heimu nějaký zahradník, jmenoval se Böhm a sháněl chlapce na práci v zahradě. Já jsem se přihlásil. Chodili jsme za šance, to už bylo za hranicí ghetta. Tam jsme sázeli kytičky, ryli nebo upravovali záhony. Někdy jsme pracovali se zeleninou. Jednou jsme byli s bratrem taky někde za šancemi, byl tam dům, kde bydlely Němky, kterým se říkalo „Berušky“, co každého prošacovaly. Před okny měly zahradu, kde jsme s bratrem hrabali. Na zemi ležely spadlé hrušky, tak jsme si nějaké vzali a zastrčili za košili. Mysleli jsme, že když spadly na zem...

Ale ty ženy to viděly, vynadaly nám, museli jsme všechno vrátit a už nás tam nepustily.

S bratrem jste taky bydlel?

Nebydlel, bratr bydlel na jiném pokoji. Byl o rok starší, ale vypadal dospělejší. On byl hrozně šikovný, měl v přízemí takový kamrlík a dělal něco jako údržbáře. Někteří lidé si na

půdě vybudovali z heraklitu takový byteček, mansardu, a můj bratr si taky jednu takovou mansardu postavil. Tam jsem někdy chodil a to bylo pro mne takové zázemí klidu v ghettu, tam jsem mohl být sám, měl jsem tam nějaké hračky, vojáčky a nikdo mě tam nerušil.

Měl jste v heimu nějaké přátele a jak byste vůbec popsal život v domově? Jak byl vedený?

Měl jsem přátele, vlastně jsme tam byli všichni přátelé. Vzpomínám si ještě na bratry Bienenfeldovy, Milana a Zdeňka, byli ze sirotčince, ti se nevrátili, a ještě i na další. My jsme si tam žili svým životem. Měli jsme jednou denně dvě hodiny vyučování, povinný úklid, museli jsme třeba uklízet chodby atd., měli jsme služby, to byl náš život. Když jsme měli chvíli volno, tak jsme se courali po ghettu.

Účastnil jste se kulturního života?

Byl jsem ve sboru v Brundibáru, ale byl jsem špatný zpěvák.

Chodil jste i na nějaká další představení?

Chodil jsem na Prodanou nevěstu, tu jsem viděl asi pětkrát. To se všechno odehrávalo na půdě. To mě strašně zajímalo.

Za maminkou jste chodil každý den?

Každý den, měli jsme se rádi, byla to moje maminka, a každý den jsme se viděli.

Kdy jste byli zařazení do transportu?

V prosinci 1943 jsme jeli do Osvětimi.

Slyšel jste už předtím slovo Osvětim, věděli jste něco o tom?

Neslyšel, my jsme jenom věděli, že jezdí transporty do Polska a že jsou tam pracovní tábory. Ale že by se tam plynovalo, vraždilo, to jsme nevěděli. Jeli jsme všichni tři.

To už byl jistě velký rozdíl proti Terezínu, jak si na to vzpomínáte?

To byl velký rozdíl. Jeli jsme několik hodin ve vlaku. Přijeli jsme na rampu, tam už byli esesáci se psy a křičeli na nás. Pobíhali tam vězňové v proužkovaných šatech, odnášeli naše zavazadla, ale nikdo nám neřekl, že se tam plynuje. To jsme se dozvěděli až později, že jsme ve vyhlazovacím táboře. Moje maminka byla Rakušanka, mluvila perfektně německy a zeptala se jednoho esesáka, kde jsme. Řekl jí, že to je pracovní tábor, že můžeme nechat všechna zavazadla na rampě a že za námi všechno pošlou. Pak jsme se dostali do lágru. Nechali nám naše civilní šaty, šli jsme do baráků, ženy zvlášť, muži zvlášť. Chodil mezi námi nějaký esesák, ptal se, kdo má nějaký zlatý řetízek, prstýnek nebo něco a vyhrožoval, že by za to mohl dostat smrt. Kdo ještě něco měl, tak mu to dal.

Přišli jste do rodinného tábora, tam jste bydlel s bratrem?

Ano, ale s maminkou taky, v rodinném táboře byla taková široká ulice, na jedné straně byly mužské bloky, na druhé straně bydlely ženy. Mohli jsme se vidět a navštěvovat, to šlo. To byla výhoda rodinného tábora. Všichni z Osvětimi na nás pohlíželi jako na něco zvláštního, protože jsme zůstali po- ▶

hromadě, celé rodiny. Ovšem mělo to svůj háček – to byla půlroční karanténa. Před námi šel zářijový transport celý do plynu a my jsme jej měli po půl roce následovat.

Byl jste ještě chlapec, bylo vám čtrnáct let. Chodil jste do dětského bloku?

Chodil, všechny děti, co byly v rodinném táboře, chodily každý den na dětský blok. Tam byla různá představení, ale toho jsem se nezúčastnil, jenom jsem přihlížel. I bratr tam chodil. Znal jsem taky Fredyho Hirsche.

Tam jste se taky ještě trochu učili?

No seděli jsme tam, mohli jsme si namalovat nějaké obrázky. Ale byla tam zima, ten komín, u toho se nikdo neohřál, byli jsme špatně oblečení. Akorát, že ten čas jsme tam mohli strávit v trochu příjemnějším prostředí, byli jsme přece jen trochu chráněni. A měli jsme i trochu víc jídla.

V té době už jste věděli, co se v Osvětimi děje?

Samozřejmě.

Když jste v prosinci 1943 přijeli, byl tam ještě zářijový transport, sešel jste se tam s někým známým nebo příbuzným?

Ještě tam byla naše teta, která přijela do Terezína z Brna a byla zařazena do zářijového transportu.

Měl jste strach, myslel jste někdy na to, že byste mohl přijít o život?

To bylo každý den, strach, každý den strach, strach vládnul všude. Obzvláště, když po zaplynování zářijového transportu přijel květnový transport, to už jsme byli přesvědčeni, že máme půlroční karanténu a po půl roce skončíme stejně jako zářijový transport.

Vzpomínáte si na likvidaci zářijového transportu?

Ovšem. To jsme byli všichni zavření v blocích, byl přísný zákaz vycházení, blocksperré, před každým blokem stáli kápoové s klackama, esesáci měli pohotovost. Nesměli jsme ven, dokud nebyl transport zlikvidován. V noci je nakládali na auta. Nikdo ze starších vězňů si nepamatoval, že by někdo jiný než Češi měl takovouhle pospolitost. Tehdy taky zahynul Fredy Hirsch, ten se otrávil, ještě než šli na ta auta.

Ráno jste se dozvěděli, že šli do plynu?

Říkali nám, že odjeli do pracovního tábora Heydebreck, že dostali šaty atd., ale my jsme samozřejmě věděli, že to pravda nebyla, že šli všichni do plynových komor. Později jsme se dozvěděli, že je do aut honili kápoové s klackama a ubíjeli ty, kdo nechtěli jít. To muselo být hrozné, byl to masakr.

O Heydebrecku vám říkali ještě i potom, co byli zabiti?

Samozřejmě, to byla taková propaganda, která nás měla uklidnit. Ale my už jsme všechno věděli. Počítali jsme každý den, kdy skončí naše karanténa.

To se ale nakonec přece jenom nestalo. Jak to tedy bylo?

Po příjezdu květnového transportu byl tábor přeplněný, bylo nás tam šest nebo sedm tisíc a pak přišel rozkaz, že mladé ženy a mladí muži budou vybírání na práci. Několik stovek žen i mužů odjelo, v táboře nakonec zbylo asi pět tisíc lidí. Můj příběh byl jiný. Můj kamarád, se kterým se setkávám, když sem přijede na naše schůzky, ještě s jedním chlapcem z Německa se setkali někde v táboře s Mengelem. Měli tu odvahu, že Mengeleho zastavili a řekli mu, že jsou mladí, že by chtěli taky pracovat a jít někam na práci. My chlapci jsme se to nějak dozvěděli, že jeden blok byl vyhrazený a v tom bloku seděl Mengele a písař. Před blokem se shromáždila spousta chlapců,

ale nic nevěděli. Nevěděli, jestli se někam jede nebo jestli to skončí v plynové komoře. Já jsem se do toho hloučku taky dostal. Někteří z nás se dostali dovnitř do bloku, bylo nás asi 98. Pak se dveře zavřeli, a ti, co stáli před blokem, už neměli šanci. V bloku seděl Mengele a písař a každý z nás musel ohlásit svoje číslo. Pak jsme vyšli ven, seřadili nás a esesák Buntrock nás odvedl do „männerlágru“, to byl tábor II.

Říkal jste, že to bylo z iniciativy vašeho kamaráda, který ještě s jedním německým chlapcem Mengeleho oslovil. Nevzpomínáte si, kdo to byl?

Toho německého chlapce si nepamatuju, ale ten český se jmenuje Otto Fürth. Žije teď ve Venezuele, ale má byt i v Kladně, a jednou za půl roku sem přijíždí.

Myslíte, že to udělal na popud těch dvou chlapců?

Nevím, co se v Mengelem hnulo. Nechal zavraždit miliony, že by chtěl zachránit pár usmrkaných židovských kluků? Nevím, co to mělo znamenat, jaké to bylo gesto. Prostě to byl zázrak, který způsobil, že tady teď sedím.

Museli jste nějak prokazovat, že jste dost silní, šikovní?

Ne, nic, museli jsme se svléknout do naha a defilovali jsme před ním. Jakmile se za námi zavřely dveře bloku a pochodovali jsme do „männerlágru“, tak jsme se vlastně zachránili, aniž bychom o tom věděli. My jsme nevěděli, že celý zbytek tábora půjde do plynu. To jsme se dozvěděli až příští nebo ještě další den, a i přes dráty jsme viděli, že rodinný tábor je úplně prázdný. Pak jsme se dozvěděli, že šli všichni do plynu.

Váš bratr se dostal ještě ven?

Můj bratr se dostal do komanda asi pěti set chlapců, dostali pruhované šaty a jeli na práci.

Vy jste přišli do mužského tábora. Kde jste byli ubytováni?

Byli jsme na bloku 13, to byl trestní blok. S námi tam byli sovětský váleční zajatci. Byl tam kápo Bednarik, u něj jsme byli.

Jak se k vám choval?

Nebil nás, nedalo by se říct, že byl slušný, ale nechal nás na pokoji. Na práci jsme nechodili.

Někteří chlapci snad jezdili s vozíkem.

Máte pravdu, s tím rollwagenem jsme jezdili na rampu. Taky se stalo, že nás jednou doprovázel kápo, byl to německý politický vězeň. Já jsem tam sebral nějaké špulky nití, jehly a podobné věci, a nastrkal jsem si to do kapes. Když jsme se vraceli zpátky do tábora, stál tam esesák, takový řadový post, zavolal si mne a řekl, abych vyndal všechno, co mám v kapsách. Tak jsem to vyndal a dostal jsem facku, ale nebylo to nic strašného.

Měl jste tam nějakého přítele nebo partu, nebo jste byl sám?

My jsme všichni drželi při sobě, zpívali jsme, trochu jsme pochodovali – měli jsme snad určitá privilegia. Všichni ti vězňové, ti muži se na nás dívali jako na protekční děti, protože to se ještě nestalo, aby do männerlágru přišlo několik desítek dětí.

Někdo mi říkal, že vám pomáhali muži z komanda Kanada, kteří tam blízko vás bydleli. Setkal jste se s tím?

Snad ano, vím, že nějaký chlapec něco dostal, ale já osobně jsem nedostal nic. Víím, že tam měli hodně věcí, parfémy, příkrývky, Kanada si tam žila velice dobře, protože přišli ke všemu. Kšeftovali taky s esesákama, ale to se nemuselo každému vyplatit, protože ten esesák nechtěl mít svědka, že dostal od žida nějaké zlato nebo brilantový prsten atd.

Jak dlouho jste v *männerlageru* zůstal?

Někteří chlapi šli na různá komanda. Já jsem šel na statek, to komando se jmenovalo Rajska, byl to pobočný tábor Osvětimi. Tam byli nějakí polští chlapi a já jsem tam byl jediný z naší skupiny. Přišel si pro mne esesák, byl to Slovák, vedl mě přes pláň, nikde ani človíčka, kdyby mě zastřelil, pes by po mně neštěk. Dovedl mě až na statek. Tam to bylo velice dobré. Měli jsme zděný blok, pěkné slamníky, deku. Přehazovali jsme hnůj, který byl v takových velkých krychlích, a taky jsme pracovali ve stodole, tam byl velký žebřík, na který jsme lezli a podávali jsme tašky na opravu střechy. Pak nastala likvidace Osvětimi.

To bylo v lednu 1945.

Šli jsme na pochod smrti, šli jsme několik dní a pak nás naložili do nákladních vagonů. To bylo hrozné. Nebylo jídlo, nebyla voda, nebylo nic. Lidi umírali a leželi pod námi. Když jsme přijeli do Buchenwaldu, byl jsem opravdu na konci sil. Víc už bych nevydržel. V Buchenwaldu nás dali do karanténního bloku, kde byl český blockältester, nahoře na kamenných blocích byli čeští političtí vězňové, kteří nám nosili kůrky chleba. Přišli nás navštívit, my jsme za nimi nahoru nesměli. Tam jsme žili několik měsíců.

Trochu jste se tam zotavil?

Zotavil jsem se a přišel další pochod smrti. To bylo v dubnu 1945. To už se blížil konec války, strážní už nás opouštěli, bylo teplo, všechno kvetlo a Američani byli blízko. Pak nás taky osvobodili.

Věděli jste něco o situaci?

Něco už jsme věděli, byly zprávy, že fronta je blízko. Němci nás pak ještě strčili do vlaku a chtěli nás někam odvézt, ale přiletěli hloubkaři a lokomotivu rozbili. Museli jsme vystoupit a šli jsme dál pěšky až do městečka Eisenberg. Přespali jsme ve škole v tělocvičně a ráno jsme zjistili, že Američani už jsou blízko. Dostali jsme se do Erfurtu, to byla německá kasárna, tam nám dali nějaké jídlo a šatstvo a čekali jsme, kdy nás budou repatriovat. Začátkem června jsem přijel do Prahy.

Věděli jste, že jste sám, nebo jste ještě na někoho čekal? O mamince jste věděl?

O mamince jsem věděl a o bratrovi jsem se dozvěděl v Buchenwaldu. Přijel tam můj kamarád, který s ním byl v komandu, a ten mi řekl, že bratr zemřel na pochodu smrti. Několik chlapců chtělo utéct a schovali se na poli v otýpkách sena. Ale esesmani to zpozorovali a zabili je. Kdyby se neschovali, tak by ten pochod vydrželi, protože Rusové už byli velmi blízko. A v Praze na mne čekal otec, který byl za války zaměstnaný u Židovské náboženské obce.

Ještě vás jistě čekaly různé situace a příhody, ale tento rozhovor měl osvětlit zejména mimořádný příběh záchrany několika desítek chlapců, kterým bylo určeno zemřít a přesto žijí. Děkuji vám mnohokrát.

Anna Lorencová

P. S. Podobnou podivuhodnou záchranu možná zažilo více chlapců v Birkenau, někteří mají zase jiné vzpomínky. Byli bychom rádi, kdybyste se s námi o ně podělili. Ozvěte se prosím redakci našeho časopisu.

Několik zpráv z Newsletter-Theresienstadt Martyrs Remembrance Association z Givat Chaim (červenec 2004)**VÝJIMEČNOST RODINNÉHO TÁBORA**

U příležitosti 60. výročí zavraždění 3792 vězňů českého rodinného tábora v Birkenau, kteří zahynuli v noci 8. března 1944, uspořádala Bejt Terezín 16. března 2004 studijní konferenci, věnovanou zvláštnosti tohoto tábora, která jej odlišovala od všech ostatních.

Ruth Bondyová ve své přednášce uvedla, že to byl jediný tábor z celého obrovského komplexu Osvětím Birkenau, kde byli bývalí vězni terezínského ghettá vězněni společně se svými rodinami. Byl zřízen v rámci příprav návštěvy delegace Mezinárodního Červeného kříže v ghettu Terezín pro případ, že by se členové delegace rozhodli navštívit některý z dalších „pracovních táborů na východě“, do nichž byli terezínští vězni údajně deportováni. Avšak divadlo, které bylo členům delegace v červnu 1944 v Terezíně předvedeno, se vydařilo nad očekávání. Delegáti se spokojili s městem, které poznali, které bylo „jako každé jiné“. Rodinný tábor již nebyl potřebný.

Jakov Tzur navázal informací o posledních dnech rodinného tábora, který byl definitivně zlikvidován v červenci 1944, poté, co 3000 jeho vězňů bylo zavlčeno na práci do Německa a asi 7000 zbývajících do plynových komor.

Další zvláštností tohoto tábora byl dětský blok, zřízený z iniciativy člena sionistického hnutí Makabi Hacair a sportovního instruktora Fredyho Hirsche.

Setkání řídil předseda našeho sdružení dr. Eli Lawental, své vzpomínky na rodinný tábor vyprávěli rabín Sinai Adler, Dita Krausová, Hana Greenfieldová, Susi Weissová a Chana Weingartenová.

Setkání vzbudilo velký zájem. Zúčastnili se jej i průvodci mládežnických delegací do Evropy, kteří se s tímto tématem chtěli blíže seznámit.

KABARETNÍ PÍSNĚ Z TEREZÍNA

Skladatel a libretista Kobi Lurie, kterého jsme poznali jako autora představení Švenkova kabaretu *At' žije život* v režii Olgy Struskové i u nás, připravil cedéčko šestnácti kabaretních písní z ghettá Terezín, které česky nazpívali bývalí terezínští vězni. Desku nazval „Král terezínského kabaretu, písně Karla Švenka“. „Zpěváci“ se sdružili do „Klubu ztracených talentů“ podle někdejšího divadélka, v němž Karel Švenk působil. Jeho členy jsou: Manka Alterová, Ruth Eliasová, Eva a Petr Erbenovi, Jirka (Shmuel) Bloch, Uri Bass, Eva Lukešová a Greta Klingsbergová. Klavírní doprovod Moshe Zorman. Na desce nechybí pochopitelně ani terezínská hymna „Všechno jde, když se chce“ ani další známé písně. (Desku jsem měla možnost slyšet, ale většinu písní jsem v tomto podání sotva poznala.)

IN MEMORIAM WILLYHO GROAGA

Nelze nezareagovat na drobnou zprávu, v níž se objevuje jméno milovaného vedoucího terezínského „dvčho domova“ L. 410 Willyho Groaga, který zemřel v říjnu 2001. 3. července 2004 se v kibucu Maanit, kde žil, konalo slavnostní udílení vysokoškolských stipendií z Fondu „Dr. Willy Groag Galam“. Willy pracoval dlouhá léta jako vedoucí chemik chemické továrny Galam. Slavnosti se zúčastnili členové kibucu Maanit, Willyho rodina a jeho terezínští přátelé.

Ředitel továrny Galam ho představil jako člověka, umělce a vědce a vyzval osm studentů, kteří stipendium obdrželi, aby jim byl Willy Groag inspirací a vzorem nejen v akademickém studiu, ale i se svým charakterem a láskou k lidem. ▶

SETKÁNÍ NAŠICH TEREZÍNSKÝCH PŘÁTEL

Letošní setkání v kibucu Givat Chajim - Ichud se konalo 15. července t.r., a členové druhé a třetí generace se tu sešli také s Efraimem Sidonem a Icikem Weingartenem, autory dramatu Meseritz (Meziříčí?). Námětem hry je přežití skupiny židů ukrytých za zoufalých podmínek v městečku Meziříčí(?). Po debatě se mládež druhé a třetí generace rozhodla, že toto představení, uváděné v divadla Tsavta, společně navštíví.

Setkání se zúčastnil i český velvyslanec v Izraeli pan Michael Žantovský, který přítomným přiblížil zajímavý vztah jeho rodiny k Terezínu, a nový slovenský velvyslanec Milan Dubček (syn známého Alexandra Dubčeka).

V kulturním programu po skončení jednání (podobně našemu sněmu), vyprávěl Kobi Luria o písničkách „krále terezínského kabaretu Karla Švenka“. Tři členové „Klubu ztracených talentů“ Manka Alterová, Greta Klingsbergová a Šmuel Bloch zazpívali několik terezínských písní z nového ceděčka (viz výše).

z časopisu vybrala A. L.

Stručné výňatky z časopisu MARTYRDOM AND RESISTANCE (MUČEDNICTVÍ A ODBOJ), ročník 30 – č. 4, březen/duben 2004 – Adar/Nisan 5764, vydávaným International Society for Yad Vashem, 500 Fifth Avenue, 42nd Floor, New York, USA

SONG OF TEREZIN IN PRAGUE (PÍSEŇ O TEREZÍNU V PRAZE)

Rakouské a české židovské obce se spojily k oslavě koncertem ve Státní opeře Praha.

Franz Waxman, německý žid, který unikl holocaustu emigrací do USA, zkomponoval své dílo s uvedeným názvem v roce 1962 na žádost Hudebního festivalu v Cincinnati.

ORIGINS OF TODAY'S ANTI-SEMITISM (POČÁTKY DNEŠNÍHO ANTISEMITISMU)

Jad Vašem vydalo první knihu v nové knižnici děl o antisemitismu EUROPE'S CRUMBLING MYTHS. THE POST-HOLOCAUST ORIGINS OF TODAY'S ANTISEMITISM (ROZPADAJÍCÍ SE EVROPSKÉ MÝTY: VZNIK DNEŠNÍHO ANTISEMITISMU PO HOLOCAUSTU).

Jde o interview 15 vedoucích vědců a zkoumání jsou podrobeny různé podoby dnešního antisemitismu.

Jakého přijetí se dostalo židům, kteří se vrátili z koncentračních táborů a úkrytů?

Jak se vypořádaly evropské státy s restitucí majetku a s morálním aspektem jeho zabavení?

Jak dalece se angažovaly ve snaze dostat nacistické zločince před soud?

Jak je vzpomínáno holocaustu?

Co zveřejňují evropské státy ze své poválečné historie?

Jakého poučení o holocaustu a jeho důsledků se dostává dnešní generaci?

PETER VICKO DIES: SLOVAKIAN OFFICER A RIGHTEOUS GENTILE (ZEMŘEL PETER VICKO: SLOVENSKÝ DŮSTOJNÍK SPRAVEDLIVÝ KŘEŠŤAN)

V lednu letošního roku zemřel v Lincolnparku, Michigan, Peter Vicko ve věku 91 let. V roce 1981 byl přijat mezi Spravedlivé mezi národy. Za války pracoval na Ministerstvu obrany, čehož využil k opatřování falešných dokumentů pro židy. Zachránil jich více než 20. Zúčastnil se Slovenského národního povstání v roce 1944, dvakrát byl zajat, podařilo se mu však utéci a skrývat se až do konce války. Po válce působil ve vojenské rozvědce v hodnosti podplukovníka. V letech 1952 - 1977 byl inženýrem ve Ford Motor Company.

Jeho syn Peter Vicko o něm řekl: „Můj otec vždycky bojoval proti zlu, jako je totalita, komunismus, fašismus a antisemitismus.“

CRY LITTLE GIRL (PLAČ, HOLČÍČKO)

A Tale of the Survival of a Family in Slovakia (Povídka o přežití rodiny na Slovensku)

Autorka Aliza Barak-Ressler, z hebrejštiny přeložil Ralph Mandel, Yad Vashem, 2003, 241 strana, cena neuvedena.

Všemi úskalími, nástrahami a krutostmi holocaustu provázela autorčinu sestru Miriam panenka, která je nyní v muzeu v Jad Vašem. Panenku se snažila vzít dítěti slovenská selská rodina, která odcizila židovské rodině i prádlo pod záminkou, že je přebírá k vyprání. Celé rodině se nakonec podařilo přežít pohromadě a dostat se do Izraele.

Kniha byla přeložena do maďarštiny, slovenštiny a angličtiny.

z časopisu vybral a z angličtiny přeložil
Pavel Stránský

Terezínská iniciativa

Vydává Terezínská iniciativa, Jáchymova 3, Praha 1. Tel./fax: 222 310 681, e-mail: terezinskainiciativa@email.cz

Redakční rada: Eva Fantová, Doris Grozdanovičová, Jiří Kotouč, Jaroslav Kraus, Anna Lorencová, Milena Procházková, Michal Stránský, Eva Štichová

Bankovní účty: v Kč: 59433011/0100, v Euro: 342781234555011/0100, v USD: 348331234555011/0100

Číslo 29 vyšlo v říjnu 2004.

MK ČR E 10779